

Strom Projecten
ebat *Publicaties* A
siers **Jaarverslag** J
s Projecten 2014 L
ebat *Publicaties* B
siers Advies *Tentoc*
n Documentatie J
olitheek Educatie
ezingen)en I **aaag**

INHOUD

VOORWOORD door Winnie Sorgdrager, voorzitter	p.	5
INLEIDING door Arno van Roosmalen, directeur		7
Over Stroom Den Haag...een korte introductie		9
KUNST IN DE STAD / verfraaien, verbeelden en verrassen		11
De Beeldengalerij van P. Struycken		
Scaffold		12
Honing Bank		
Stroom als adviseur		13
KUNST VAN DE STAD / tonen, ondersteunen en stimuleren		19
Subsidieregelingen		
Documentatie		21
Atelierbeleid		22
Stimulerende activiteiten		24
KUNST VOOR DE STAD / inspireren en verdiepen		33
Tentoonstellingen		
Lezingen en debatten		38
Educatieve projecten		40
Bibliotheek		42
See You in The Hague		43
PUBLIEK EN BEREIK / impact en output		51
Publicaties		52
Stroom online		53
Stroom in het nieuws		56
Prestatiegegevens		61
BIJLAGEN		68
Personeel en organisatie		
Overzicht PRO-subsidies		70
Chronologisch overzicht activiteiten		72
Financiën		76
MET DANK AAN...		81
Colofon		82

VOORWOORD

Kunst en de stad, dat is waar Stroom over gaat. Waarom eigenlijk? Als het gaat over de vraag wat kunst nu eigenlijk voor waarde heeft, dan zeg ik vaak: dat merk je pas als het er niet meer is. Dan is de wereld schraal. Kunst zet aan tot nadenken, tot discussie, tot bewustwording soms. Stroom bevindt zich in het hart van het maatschappelijk debat. Met tentoonstellingen, lezingen, evenementen. En met kunst in de openbare ruimte. Beelden in de stad, maar ook met een project als het 'ontgraven' van de bunker in Scheveningen door Cyprien Gaillard. Een hedendaagse ruïne die veel losmaakte bij de bewoners van Duindorp. Eerst 'wat moet dat', later herinneringen en betrokkenheid. Het was in 2009, maar men heeft het er nog over.

Ik vind vooral die functie van Stroom heel belangrijk: werken aan de verbondenheid van kunst en de stad. Het beeld *Vriendinnen* van Tony van der Vorst, vriendinnen met een hoofddoekje. Voor sommigen niet meer dan 'hè, ze hebben een hoofddoekje om', voor anderen aanleiding tot heftige reacties. De kunstwerken voor scholen, samen met scholen uitgezocht, beelden in de buurt.

Kortom, het mooie van Stroom is, dat wij werken in de stad en voor de stad. We zijn van de stad. En dat we dat goed doen, bewijst de belangstelling van buiten de stad. Nationaal en ook internationaal.

Winnie Sorgdrager
voorzitter

Maart 2015

INLEIDING

Op 1 september 2014 ontvang ik een mailtje van Christie van der Haak, Haags kunstenaar: haar solotentoonstelling in Stedelijk Museum Schiedam en het *Nieuwe Leidse Laken*, gemaakt in opdracht van Museum De Lakenhal in Leiden, zijn beide direct gevolg van het atelierbezoekprogramma dat door Stroom wordt georganiseerd.

Op 22 september 2014 mag ik bijdragen aan een workshop bij Campus Den Haag, waarbij diverse deskundigen (stedelijke ontwikkeling, smart cities, digitalisering, bestuurskunde) verder denken over het veelbesproken boek *If Mayors Ruled the World* van Benjamin Barber en worden geprikkeld om een actieprogramma voor een Global Parliament of Mayors te ontwikkelen.

Op 15 oktober 2014 wordt er een contract getekend tussen gemeente Den Haag, wooncorporatie HaagWonen, Comite Behoud Kunstwerk Berry Holslag Schilderswijk en de aspirant-koper van een zogenoemde kluskavel. Dit contract garandeert het behoud van *Reconstructie Teniersstraat*, een belangrijk kunstwerk in en voor de Schilderswijk, op de locatie waarvoor het oorspronkelijk gemaakt is.

Het zijn drie gebeurtenissen die zich in relatieve afzijdigheid hebben afgespeeld, maar tekenend zijn voor de rol en betekenis van Stroom in Den Haag en daarbuiten. Het zijn kleine 'incidenten' die de werking van ons voorwaardenscheppend beleid illustreren, het belang van ons cultureel perspectief op de stad aangeven, en onze deskundigheid en overtuigingskracht op het gebied van kunst in de openbare ruimte.

Kleine gebeurtenissen misschien, in vergelijking met het eclatante publieke succes van de expositie *Beelden van de Binnenstad* in het Atrium van het Haagse stadhuis, met de hoog oplopende discussie in gemeenteraad en op social media naar aanleiding van de onthulling van het beeld *Vriendinnen* van Tony van der Vorst, met het commerciële succes in het afgelopen jaar van de publicatie *N 50 51 40.9 E 3 24 1.3* van Marcel van Eeden, of met de aanwezigheid van het kunstwerk *Scaffold* in de Internationale Zone; kleine gebeurtenissen, maar daarom juist de moeite waard om hier te vermelden.

Het belang van een instelling als Stroom laat zich niet alleen aflezen aan het directe bereik onder tentoonstellingsbezoekers, deelnemers aan workshops of bezoek aan website of blog, maar ook aan de doorwerking die programma-onderdelen hebben: afgeleide of opvolgende activiteiten waarmee we heel specifieke doelgroepen bereiken, een grote uitstraling bewerkstelligen of een concreet resultaat realiseren.

We zijn bijvoorbeeld heel trots op het feit dat de tentoonstelling *Revolutionary Traces*, waarin de kunstenaar Angela Ferreira aandacht besteedde aan de participatieve woningbouw van Alvaro Siza in de Schilderswijk, in 2015 wordt overgenomen door de grote projectontwikkelaar Bouwfonds Property Development.

En het is prachtig dat het werk van de Haagse kunstenaar Bram De Jonghe als een direct gevolg van zijn tentoonstelling bij Stroom bekroond is met de Volkskrant Beeldende Kunst Prijs 2015. Hij is de derde Haagse kunstenaar op rij die deze belangrijke landelijke prijs heeft gewonnen.

Stroom heeft zich in 2014 opnieuw duidelijk geprofileerd als een kunstinstelling met een programma op internationaal niveau in verbinding met de eigen stad, Den Haag. Daarmee doen we recht aan onze naam, Stroom Den Haag, die beweging, energie en dynamiek koppelt aan de specifieke plaats. Het programma *See You in The Hague* gaat over Den Haag als internationale stad van vrede en recht. Tijdens de *Invest Conferentie* bezoeken internationale kunstprofessionals het atelier van jonge Haagse kunstenaars. Het debatprogramma *ADHD* (Actueel Den Haag Debat) gaat altijd over actuele onderwerpen met betrekking tot de ruimtelijke aspecten van de stad. Met ons voorwaardenscheppend beleid ondersteunen en stimuleren we met veel succes Haagse beeldend kunstenaars en versterken hun zichtbaarheid buiten Den Haag en, in toenemende mate, buiten Nederland.

Stroom heeft een gezonde bedrijfsvoering. Met het voor deze sector unieke percentage eigen inkomsten van 19,4% (ruim boven de norm van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) kunnen we aantonen dat we actief eigen middelen genereren. Ofschoon het maar een klein onderdeel daarvan is, vind ik het vermeldenswaardig dat onze omzet uit boekverkoop in de afgelopen vijf jaren verviervoudigd is. Toch blijven we van mening dat de kern van het ondernemerschap van een

instelling als Stroom Den Haag ligt in het creëren van maatschappelijk draagvlak. Financiële ondersteuning die daaruit voortvloeit zien wij als een bewijs van het bestaan van dat draagvlak. In 2014 is voortvarend de zogenoemde Stroom Circle tot stand gebracht, een kring die een maatschappelijke denktank vormt ten behoeve van het programma en beleid van Stroom, waarvan de leden als ambassadeur voor onderdelen van het programma van Stroom kunnen optreden en, indien nodig, ons kunnen ondersteunen in onze fondsenwerving. Inmiddels telt de Stroom Circle ruim 50 leden. De komende tijd werken we aan diversifiëring en verdere uitbreiding tot circa 100 leden.

Het is voor ons nooit een vanzelfsprekendheid en daarom zijn we opnieuw erg blij dat onze aanvragen voor programmasubsidies bij respectievelijk Mondriaan Fonds (voor 2015-2016) en Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (2015) gehonoreerd zijn. Deze fondsen maken met name het expositie- en activiteitenprogramma bij ons in huis mogelijk.

Zoals we al eerder hebben geschreven ziet Stroom educatie niet als een supplement bij, maar als integraal onderdeel van haar programma. Bovendien sluiten wij, op basis van het principe van *life long learning*, geen leeftijdsgroepen uit van onze educatieve ambities. Dus is in 2014 ons programma Stroom School vol overtuiging voortgezet.

Daarnaast hebben we ons sterk gemaakt voor en actief opgesteld binnen de bk-alliantie die werkt aan een doorlopende leerlijn voor leerlingen van het basisonderwijs.

We zien educatie als een voor ons nieuwe uitdaging. Om uiteindelijk tot een integraal educatiebeleid te komen, hebben wij in 2014 het Rotterdamse Showroom MAMA gevraagd om een educatietraject voor ons op te zetten. Deze collega-instelling heeft veel expertise en een uitstekende reputatie op het gebied van kunsteducatie en jongerenbereik. In 2015 zullen de eerste pilotprojecten in dit traject worden gerealiseerd. En wordt het educatiebeleid geformuleerd.

Inhoudelijke verrijking en verdieping zijn de belangrijkste motieven voor samenwerking.

Vanzelfsprekend zijn er ook belangrijke secundaire overwegingen die kunnen leiden tot voordelen op het gebied van productie, financiën of communicatie. Samenwerking wordt steeds belangrijker om een kwalitatief niveau te kunnen realiseren. En het is ook heel erg leuk, leerzaam en avontuurlijk!

In Den Haag heeft Stroom in het afgelopen jaar intensief samengewerkt, zowel met culturele als niet-culturele instellingen en organisaties, met name in het programma *See You in The Hague*. Denk bijvoorbeeld aan het Nationale Toneel/Babel, Haags Pop Centrum, KABK, HiiL of het Vredespaleis. In 2014 hebben we voorbereidingen getroffen voor tentoonstellingen die in samenwerking of coproductie met internationale kunstinstellingen worden gerealiseerd, zoals *la loge* (Brussel), *La Casa Encendida* (Madrid) en het *Centre for Contemporary Art* (Glasgow). Deze samenwerkingen maken de productie van nieuw werk door internationale topkunstenaars mogelijk, reduceren productiekosten en versterken onze internationale uitstraling en ons netwerk (hetgeen we kunnen inzetten voor het internationale programma van ons voorwaardenscheppend beleid).

Een veelzijdige organisatie als Stroom is voor buitenstaanders soms onduidelijk, en kan de indruk wekken van vermenging van belangen. Wij zijn ons daar terdege van bewust. En daarom houden we grenzen scherp in de gaten. In werkelijkheid balanceren we voortdurend: enerzijds proberen we meerwaarde te creëren door, waar mogelijk, beleidsterreinen van elkaar te laten profiteren, anderzijds zijn we duidelijk en transparant en houden we onze presentatiefunctie en onze ondersteunende functie organisatorisch en financieel strikt gescheiden. Het college van B&W schreef in *Haagse Nieuwe* (2013) dan ook terecht dat het “integrale beleid van Stroom (...) zo een belangrijke bijdrage (heeft) geleverd aan het huidige goede beeldende kunstklimaat in Den Haag”.

Hierachter leest u wat Stroom in 2014 tot stand heeft gebracht. Als wij het zelf op een rij zien staan zijn we trots. En dankbaar. Dankbaar, dat we dit dankzij uw steun, medewerking, aanwezigheid, kritiek en inspiratie, hulp en hartstocht hebben kunnen doen.

Arno van Roosmalen
directeur

Maart 2015

KUNST EN DE STAD

Over Stroom Den Haag... een korte introductie

Stroom is een hybride organisatie met verschillende verantwoordelijkheden en functies. Ze produceert en presenteert hedendaagse kunst in brede zin en op uiteenlopende manieren. Ze is tevens verantwoordelijk voor het 'niet-museale kunstbeleid' van de stad Den Haag, hetgeen zich uit in beleid en programma op het gebied van kunst in de openbare ruimte. Daarnaast draagt Stroom ook zorg voor het ondersteunen en stimuleren van Haagse kunst en kunstenaars en voor het optimaliseren van het beeldende kunstklimaat in Den Haag.

Het werkterrein van Stroom is Den Haag. Enerzijds volkomen uniek, anderzijds een stad die problemen, bijzonderheden, kwaliteiten en dilemma's deelt met internationale steden. We willen het denken over de stad stimuleren en dit vanuit een cultureel perspectief verrijken.

Wij stellen ons ten doel om geïnteresseerde burgers, jongeren en studenten, maatschappelijke instellingen, professionals, deskundigen en bestuurders nieuwe visies en perspectieven op stedelijkheid te bieden, bij te dragen aan het formuleren van de juiste vragen, aan het creëren van leefkwaliteit, aan het begrijpen en hanteren van de openbare ruimte. De autonome positie van waaruit kunst ontstaat is daarbij essentieel.

De structuur van dit jaarverslag loopt parallel aan het beleidsplan en gaat in op de beleidsprioriteiten. 'Kunst en de stad'; dat is, het meest compact geformuleerd, het motto van Stroom. Door tot de verbeelding sprekende **kunst in de stad** te realiseren (kunst in de openbare ruimte). Door optimale omstandigheden voor **kunst van de stad** te creëren (het voorwaardenscheppend beleid). En vooral ook door **kunst voor de stad** in te zetten, als inspiratie, visie, prikkel.

In dit jaarverslag legt Stroom uit hoe zij dit alles in 2014 heeft gedaan. Voor uitgebreide beschrijvingen van alle activiteiten verwijzen we graag naar het archief op onze website (www.stroom.nl). Een chronologisch overzicht is te vinden als bijlage op p. 72.

KUNST IN DE STAD / verfraaien, verbeelden en verrassen

Stroom Den Haag adviseert, initieert en ontwikkelt als het gaat om kunstwerken in de stad. Zowel nationaal als internationaal neemt Stroom op het gebied van kunst in de openbare ruimte al jaren een voorhoede positie in. We stellen voortdurend vragen naar de aard en kwaliteit van kunst in de openbare ruimte en de rol van maatschappelijke ontwikkelingen hierin.

We vinden het van groot belang dat bewoners met heel verschillende achtergronden en leefstijlen in hun dagelijkse omgeving in aanraking komen met kunstwerken in de stad. In de openbare ruimte kun je ongevraagd in aanraking komen met kunstwerken die verschillende vragen en gevoelens oproepen. Kunst kan weerstand uitlokken, maar ook een onverwacht inzicht bieden, of verleiden door schoonheid. Kunst kan de ontmoeting met het onbekende soepeler maken, en zo handvatten bieden om grip te krijgen op de situatie. Dit inzicht is een belangrijke bouwsteen voor een gezonde samenleving. In 2014 werd dat belang extra onderstreept door de felle reacties op het nieuwe werk *Vriendinnen* dat is toegevoegd aan de **Beeldengalerij van P. Struycken**. Bij de kunstwerken **Scaffold** en **Honing Bank** werden de grenzen van wat traditioneel als kunst in de openbare ruimte wordt beschouwd opgerekt. Daarnaast zijn er vele andere kunstwerken waarbij **Stroom als adviseur** optreedt, en die bijdragen aan de kwaliteit van de openbare ruimte en de dagelijkse leefwereld van de Hagenaar.

DE BEELDENGALERIJ VAN P. STRUYCKEN

Nieuw beeld over multiculturele stad doet wat het moet doen.

In de schijnwerpers

De Beeldengalerij van P. Struycken heeft in 2014 volop in de schijnwerpers gestaan. Figuurlijk althans. Na jarenlange werkzaamheden werd dit najaar het eerste gedeelte van de vernieuwde Grote Marktstraat opgeleverd, waarbij *de Beeldengalerij* een heldere visuele scheiding aanbrengt tussen voetgangers en ander verkeer. In de afgelopen 23 jaar is door veel gerenommeerde beeldhouwers een werk gemaakt. Ook nadat alle 40 sokkels bezet zijn gaat Stroom door met het verstrekken van opdrachten aan kunstenaars voor *de Beeldengalerij*. Op dit moment maken Folkert de Jong, Femmy Otten en Navid Nuur een schetsontwerp. We hopen dat de nieuwe sculpturen op termijn ook letterlijk in de schijnwerpers komen te staan.

De voltooiing van het beeld voor de 40^e en laatste sokkel van het plan en de terugkeer van de beelden in de Grote Marktstraat waren de aanleiding voor Stroom om in te gaan op een verzoek van de Stichting Atrium City Hall om een tentoonstelling over deze unieke buitengalerie in het Haagse stadhuis te presenteren.

Beelden van de Binnenstad 2 september t/m 3 oktober 2014

De tentoonstelling met daarbij de modellen van bijna alle sculpturen liet in één oogopslag zien hoe *de Beeldengalerij* door P. Struycken bedoeld is. Op het kruispunt van de Grote Marktstraat en het Spui staat om de 25 meter een beeld op een ovalen sokkel, 40 in totaal. De Beeldengalerij vormt een indrukwekkend overzicht van naoorlogse Nederlandse beeldhouwkunst.

Uitgangspunt bij de tentoonstelling was om *de Beeldengalerij* zo toegankelijk mogelijk te presenteren voor het grote publiek van ambtenaren en burgers dat het stadhuis iedere dag betreedt. De inhoudelijke opzet en informatieve teksten van Sandra Spijkerman, het tentoonstellingsontwerp van André Kruysen, de grafische vormgeving van bureau Vruchtvlies en de voortdurende aanwezigheid van geïnformeerde gastvrouwen en -heren zorgden ervoor dat *Beelden van de Binnenstad* zeer veel publieke belangstelling kreeg en waardering genoot. Zo waren er veel positieve reacties te beluisteren en sprak men zich vaak uit over haar/zijn favoriete werk. De oplage van de gratis ansichtkaarten van een selectie beelden moest vanwege de grote afname worden verviervoudigd. De tentoonstelling was een goede aanleiding om het bestaande gouden boekje van *de Beeldengalerij* aan te vullen met de aanwas beelden van de laatste vijf jaar. Voor ambtenaren en andere belangstellenden die meer wilden weten over de beelden en het plan werden zogenoemde *Sculptours* georganiseerd; speciale rondleidingen langs de beelden in de stad.

Vanwege het succes heeft Stichting Atrium City Hall Stroom uitgenodigd om de komende periode jaarlijks een tentoonstelling in het Haagse stadhuis te organiseren.

“...islamsculptuur of gezellige, moderne meisjes?”

Tijdens de opening van de tentoonstelling in het Atrium werden twee nieuwe beelden voor de ingang van het Haagse stadhuis onthuld; *Vriendinnen* van Tony van de Vorst en *Binnenstadgoden* van Ingrid Mol. Prachtige eigentijdse beelden die 24/7 gratis te zien zijn in het hart van Den Haag. De verbeelding van de 'multiculturele stad Den Haag' door twee vriendinnen met een hoofddoek riep, zowel in de gemeenteraad, als op internet fora, heftige, maar vaak ook voorspelbare reacties op.

SCAFFOLD

Op de dOCUMENTA van 2012 in Kassel was het kunstwerk *Scaffold* van de Amerikaanse kunstenaar Sam Durant een van de grote attracties. Het is een assemblage van vijf historische houten schavotten uit de Amerikaanse geschiedenis, beginnend bij abolitionist John Brown uit 1859 tot Saddam Hussein in 2006. De Haagse ambitie en reputatie als Internationale Stad van Vrede en Recht waren de aanleiding voor Sam Durant en Stroom om *Scaffold* in oktober 2013 in Den Haag opnieuw op te bouwen in het hart van de Internationale Zone. In het kader van het programma See You in The Hague beoogden we het werk letterlijk in te zetten als een platform voor een openbaar debat over doodstraf, democratie, nationale rechtspraak en internationaal strafrecht.

Tijdens de Nuclear Security Summit in maart 2014 stond het kunstwerk weliswaar binnen de hekken van de zwaar beveiligde topconferentie, maar gedurende het gehele jaar lukte het ons onvoldoende om het tot een levendig platform te maken voor discussie en reflectie. De beoogde synergie tussen kunstwerk, programma en publiek, was er wel tijdens de MuseumNacht, toen *Scaffold* als podium fungeerde voor de voorstelling *Hangen en Wurgem* van het Nationale Toneel. In oktober volgden het concert *Peace&Justice Songs on Scaffold* dat Stroom organiseerde in samenwerking met het Haags Pop Centrum en een tweetal workshops in het kader van *Festival de Betovering* (zie p. 41).

Omdat de termijn van de tijdelijke bouwvergunning was afgelopen werd *Scaffold* aan het eind van het jaar abrupt afgebroken. *Scaffold* is inmiddels aangekocht door het Walker Art Centre in Minneapolis (VS) en zal daar begin 2016 opnieuw verrijzen.

HONING BANK

Na twee succesvolle jaren werd het kunstproject de *Honing Bank* van de Franse kunstenaar Olivier Darné in samenwerking met Emmanuelle Roule en het collectief Parti Poétique, in 2014 feestelijk afgesloten.

Time is Honey, 2011 - 2014

In 2011 stond een prototype van de Haagse *Honing Bank* in de wijk Erasmusveld tijdens de manifestatie *DAG HAP* die Stroom organiseerde. In 2012 openden we op de eigen achterplaats de *Koninginnenbank*, de kraamkamer waar koninginnen en bijenvolken werden gekweekt. Het tweede deel, *de Bestuivingskamer*, een bijzonder vormgegeven sculpturaal bouwwerk waar bezoekers bestuivende bijen van dichtbij konden aanschouwen, was in de zomer van 2013 te zien bij het Haags Gemeentemuseum.

Haalbaarheidsonderzoek

Het besluit om met het project te stoppen werd genomen op basis van een onderzoek dat Laura Mudde in opdracht van Stroom deed naar de haalbaarheid van een permanent kunstwerk gewijd aan bijen in Den Haag. Het onderzoek ging in op de ervaringen van de stakeholders; op de artistieke en maatschappelijke waarde van het kunstwerk; de publieke interesse voor een voortzetting van het project plus mogelijke scenario's en locaties. De conclusies lieten de (on)mogelijkheid van een permanente *Honing Bank* open.

De organisatorische, financiële en praktische belasting die het project vereist, zijn voor Stroom echter belangrijke redenen geweest om de directe betrokkenheid bij de *Honing Bank* in 2014 te beëindigen, en de *Koninginnenbank* te ontmantelen. Het project heeft veel voor de stad betekend en heeft Stroom veel geleerd (het opzetten van *crowdfunding*, het omgaan met een 'levend' kunstwerk, het contact met specifieke doelgroepen en partners buiten het kunstenveld). Zonder de spaarders, imkers, fondsen en overige participanten, zou de totstandkoming van de *Honing Bank* onmogelijk zijn geweest. Voor uitgebreide conclusies en resultaten verwijzen we graag naar het Jaarverslag van 2013.

STROOM ALS ADVISEUR

Stroom adviseert de gemeente Den Haag over kunst in de openbare ruimte, maar ook van andere partijen krijgen we geregeld verzoeken om advies. Zo hebben we in opdracht van Atelier Rijksbouwmeester een onderzoek gedaan naar een mogelijke herplaatsing voor het werk *The Well* van Antony Gormley dat tot voor kort bij het voormalige Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport stond. We hebben in 2014 een aantal instellingen in de regio Den Haag benaderd waarbij het werk inhoudelijk (bij de collectie) of thematisch (water) zou passen. Het Haags Gemeentemuseum is hieruit als eerste keus naar voren gekomen. Op dit moment wordt daar grondonderzoek voor de beoogde locatie verricht.

Onmisbare schakel

Leidschenveen-Ypenburg

In het nieuwe Haagse stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg wordt een grote kunstopdracht verstrekt met een totaalbudget van €400.000. In opdracht van de gemeente Den Haag begeleidt Stroom het proces van samenstelling en begeleiding van de adviescommissie tot opdrachtformulering, uiteindelijke keuze voor de kunstenaar en de samenwerking tussen stadsdeel, kunstenaar en gemeente in de uitvoeringsfase.

Een adviescommissie bestaande uit vijf vertegenwoordigers van de bewoners uit het stadsdeel en twee externe adviseurs, koos in oktober 2014 voor één van de drie gepresenteerde schetsontwerpen. Het is de bedoeling dat in 2015 de uitvoeringsfase een aanvang neemt. In deze fase begeleiden we de kunstenaar naar een definitief ontwerp en bij de totstandkoming van het werk, en hebben we ook een belangrijke rol in het communicatietraject richting bewoners van het stadsdeel, de gemeente Den Haag en de pers.

Niet plat, toch prikkelend

Schoolprojecten

In 2014 is een recordaantal van tien schoolopdrachten opgeleverd. Naast de gebruikelijke kunst-bij-school-opdrachten vanuit de gemeente Den Haag, werden dit jaar ook een aantal werken bij scholen buiten Den Haag gerealiseerd, zoals het ROC Mondriaan in Leidschenveen en het Rijswijks Lyceum. De schoolprojecten volgen steeds een unieke formule waarbij maatwerk voorop staat. Er bestonden en bestaan grote verschillen tussen de scholen qua budget, fysieke ruimte en verwachtingen ten aanzien van het kunstwerk. Met iedere school worden inhoudelijke uitgangspunten van te voren geformuleerd en vervolgens gezocht naar een kunstenaar die daarbij past. Luisterend naar de wensen van scholieren en schoolbestuur wordt telkens in overleg met kunstenaars toegewerkt naar een optimaal resultaat. Het komt voor dat een kunstenaar (onbedoeld) een thematiek opwerpt die voor de schooldirectie of leerlingen te gevoelig is. Het is de opgave van Stroom om in gesprek te blijven en tot een niet plat en toch prikkelend kunstwerk te komen. Tot dusverre is dit nog steeds gelukt en kijken betrokkenen met tevredenheid terug op het proces en herkennen zich in het uiteindelijke resultaat.

In 2014 zijn de volgende schoolopdrachten opgeleverd:

januari - werk David Lindbergh bij Rijswijks Lyceum

februari - 'The suspension of disbelief', André vd Wijdeven, ROC Mondriaan, Leidschenveen

februari - werk Linda van Boven, Willem Dreesschool

februari - 'Seascape Multiple' van Krijn Christaanse & Cathelijne Montens, De Opperd

september - 'Seascape Multiple', Krijn Christaanse & Cathelijne Montens, OBS Benoordenhout

september - 'Stilstand is vooruitgang' van Sander Bokkinga, Valkenboschool/CMS De Abeel

september - 'August en Amalia' van Erik Matthijssen, Waalsdorp Montessori

september - 'TL Tijdlamp' van Barbara Visser, Vrije School

december - werk van Joost Swarte, Bavinckschool

december - 'Aardewerk' van Andre Pielage, Roemer Visscher College

Kneuterigheid versus allure

Koningsplein: De Speler van Folkert de Jong

In de eerste gesprekken in 2010 met de buurtbewoners over een nieuw kunstwerk op het Koningsplein leken de tegenstellingen bijna onoverbrugbaar; abstract of figuratief, wel of geen sokkel, kneuterig versus allure. Het moest in ieder geval geen braaf beeld worden en de tegenstellingen werden opgenomen in het opdrachtvraag. De keuze viel op de kunstenaar Folkert de Jong, die op dat moment

nog niet eerder een permanent beeld in de openbare ruimte had gerealiseerd. Hij nam de uitnodiging met beide handen aan en deed uitvoerig onderzoek. Zijn bronzen beeld kreeg uiteindelijk de titel *De speler* met een verwijzing naar de acteur die verschillende rollen speelt van koning tot hofnar. Op 21 juni werd het beeld feestelijk onthuld door Ingrid van Engelshoven, Haags wethouder Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs. Sindsdien is het kunstwerk het stralend middelpunt van het Koningsplein.

Succesvol pact

Comité Behoud Kunstwerk Berry Holslag Schilderswijk

Het muurreliëf *Reconstructie Teniersstraat* van Berry Holslag op de hoek van de Abraham Bloemaertstraat en de Van Dijkstraat in de Haagse Schilderswijk dreigde in de loop van 2014 met de sloop van een woningblok verwoest te worden. Enkele culturele instellingen, waaronder Stroom zijn er samen met een burgerinitiatief en enkele politieke partijen in geslaagd om het kunstwerk te redden. Het werk is eind 2014 gedemonteerd en veilig opgeslagen. Het wordt gerenoveerd en herplaatst op een nieuw te bouwen woning op dezelfde locatie. Ons ongevraagde advies bracht ons in een leerzaam proces: hoe breng je een onverwacht en uniek pact tussen burgers, aspirant koper, kunstenaar, 'erfgoed-coalitie' en politiek tot stand, die samen met corporatie en gemeente tot een succesvol resultaat komt?

Zuiderburen

Stad Aalst

De bevragende en onderzoekende houding die ten grondslag ligt aan het beleid en programma van Stroom leidden tot een internationaal gewaardeerd track record. In 2014 hebben we de uitnodiging aangenomen van de Vlaamse overheid om een visienota op te stellen bij het plan waarmee stad Aalst en kunstinstelling Netwerk zich kandidaat hebben gesteld voor een pilotproject *Kunst in Opdracht*. Onze visienota werd gehonoreerd met een adviseurschap: gedurende 2015 gaan we bij onze zuiderburen een innovatief kunstproject in de openbare ruimte begeleiden.

Sam Durant, *Scaffold* (foto: Sander Heezen)

Tentoonstelling *Beelden van de Binnenstad* in Atrium Den Haag (foto: Vincent de Boer)

Onthulling Tony van de Vorst, *Vriendinnen*, De Beeldengalerij van P. Struycken (foto: Vincent de Boer)

Folkert de Jong, *De Speler* op Koningsplein (foto: Eric de Vries)

David Lindberg, schoolopdracht Rijswijks Lyceum, Rijswijk (foto: Gert Jan van Rooij)

Behoud muurreliëf *Reconstructie Teniersstraat* van Berry Holslag in de Schilderswijk (foto: Comité Behoud Kunstwerk Berry Holslag Schilderswijk)

KUNST VAN DE STAD / tonen, ondersteunen en stimuleren

Stroom voert het zogeheten voorwaardenscheppend beleid uit voor Haagse professionele kunstenaars. Dat betekent dat Stroom zich ervoor inspant Haagse kunstenaars aan de stad te binden. Hiervoor zetten wij **subsidieregelingen**, een **documentatiecentrum** en **atelierbeleid** in. Dit hoofdstuk laat zien hoe Stroom inspeelt op zowel specifieke behoeften en situaties als op de actualiteit van de beroepspraktijk binnen het Haagse kunstenveld.

Door dwarsverbanden aan te brengen kan Stroom optreden als initiator, intermediair, adviseur en talentontwikkelaar. Hieruit vloeien **stimulerende activiteiten** voort die zich richten zich op talentontwikkeling, versterking van de beroepspraktijk, zichtbaarheid en op excellentie.

Steeds minder kunstenaars kunnen zich een permanent atelier veroorloven vanwege de hoogte van de huurprijs en het feit dat men zich voor langere tijd contractueel moet vastleggen. Uitwijken naar een tijdelijke atelierruimte wordt steeds moeilijker, omdat ook dat aantal sterk is afgenomen. Een zorgwekkende ontwikkeling, die we al enkele jaren signaleren.

Als gevolg van deze trend zal het vooral voor startende kunstenaars nog moeilijker worden om een betaalbare en passende werkplek te vinden. Logischerwijs zullen zij er eerder voor kiezen om daarom hun beroepspraktijk buiten Den Haag voort te zetten. De succesvolle aanzuigende werking van onze subsidies en stimulerende activiteiten wordt aangetast door het beperkte aanbod van goede atelierruimte tegen een betaalbare prijs.

Aan de basis van het voorwaardenscheppend beleid staat de professionaliteitstoets. Alleen Haagse kunstenaars die als 'professioneel kunstenaar' zijn erkend, kunnen een beroep doen op de subsidieregelingen en op atelierbemiddeling. De toetsingscommissie komt drie keer per jaar bijeen om degenen die zich hebben ingeschreven op professionaliteit te toetsen en erkende kunstenaars te hertoetsen. Zij doet dit aan de hand van de ingediende documentatie en informatie en beoordeelt kunstenaars op vakmanschap, kwaliteit en zeggingskracht van het werk, marktgerichte en publieke activiteiten, en erkenning van het kunstenaarschap. Eind 2014 stonden 787 beroepsmatig erkende kunstenaars ingeschreven in het kunstenaarsbestand, waarvan de grootste groep (25%) tussen de 30 en 40 jaar oud is.

SUBSIDIEREGELINGEN

De Haagse kunstwereld: sterke aspecten en groot potentieel.

Stroom heeft een pakket aan subsidies voor Haagse kunstenaars ontwikkeld op basis van twee doelstellingen: de versterking van het Haagse kunstklimaat en het vergroten van de zichtbaarheid van Haagse kunst en kunstenaars. Stroom kent drie soorten subsidies toe: **PRO-subsidies**, **SPOT-subsidies** en **OBJECT-subsidies**. Hieronder gaan wij in op de resultaten en ontwikkelingen in 2014, waarbij we tussen haakjes steeds het aantal toekenningen per subsidie hebben vermeld.

PRO-subsidies

140 aanvragen - 79 toekenningen

Deze subsidie heeft als doel dat hij moet bijdragen aan het kunstklimaat in Den Haag. De exacte toekenningen van de PRO-subsidies zijn terug te vinden in de bijlage.

Wij onderscheiden zes verschillende PRO-subsidies:

- PRO Kunstprojecten financiert projecten, kunstwerken en publicaties (29)
- PRO Onderzoek maakt studiereizen mogelijk en onderzoek naar nieuwe richtingen met betrekking tot eigen werk of in relatie tot andere disciplines of naar een fundamenteel nieuwe (omgang met) materialen (9)
- PRO Kunstenaarsinitiatieven ondersteunt programmering- en uitwisselingsactiviteiten en gastatelierprogramma's (9)
- PRO Invest stelt beginnende kunstenaars in staat zich verder te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de Haagse kunstwereld (15)
- PRO Premium financiert kunstenaars op basis van kwaliteit van het actuele werk, waarbij wordt gekeken naar de betekenis van de kunstenaar voor het Haags kunstklimaat (3)

- PRO Deo is een niet-financiële ondersteuning van activiteiten die zijn gericht op reflectie, verdieping en dialoog ter verdere ontwikkeling van het individuele kunstenaarschap of ter versterking van het inhoudelijke kunstprogramma of de (internationale) positie van initiatieven, organisaties of activiteiten (14, inclusief herhaalbezoeken)

Vooraf de ontwikkelingen rondom de PRO Deo zijn interessant. Als vervolg op de succesvolle en inspirerende PRO Deo herhaalbezoeken door Jean Bernard Koeman en Pietje Tegenbosch in 2012 deed Stroom in juni 2014 een oproep voor een nieuwe serie atelierbezoeken, dit keer door kunstenaar Liesbeth Bik of galerist Juliëtte Jongma. Het ging om vier bezoeken van telkens 1,5 uur die telkens op herhaling door dezelfde persoon wordt afgenomen, over een periode van zo'n zes maanden. Er was zoveel belangstelling voor de oproep (21 aanvragen, waarvan 11 toekenningen) dat we curator/ galeriehouder Maxine Kopsa moesten vragen om een aantal herhaalbezoeken op zich te nemen.

SPOT-subsidies

265 toekenningen

SPOT-subsidies worden toegekend om de zichtbaarheid van Haagse kunst en kunstenaars te vergroten.

Wij onderscheiden drie verschillende SPOT-subsidies:

- SPOT Individuele tentoonstelling draagt bij aan de kosten voor tentoonstellingen en presentaties van eigen werk in binnen- en buitenland (127)
- SPOT Groepstentoonstelling draagt bij aan de kosten voor tentoonstellingen en presentaties van werk van een aantal kunstenaars (minimaal zes) in binnen- en buitenland (13)
- SPOT Documentatie draagt bij aan de kosten voor promotie van eigen werk, actualiseren van documentatie, vervaardigen van drukwerk, (re)construeren van een website of inschakelen van specialisten (125)

Het aantal aanvragen is ten opzichte van 2013 iets afgenomen, voornamelijk voor de SPOT Individuele tentoonstelling. Positief is dat er meer wordt aangevraagd voor (inter)nationale tentoonstellingen. Deze vonden plaats op zeer diverse kunstlocaties: van presentatie-instellingen tot prestigieuze musea. Daarnaast waren Haagse kunstenaars nadrukkelijk zichtbaar op internationale en gespecialiseerde beurzen, biënnales en festivals. Zo was Den Haag in 2014 o.a. vertegenwoordigd op de Liste in Basel, Art Athina, Glasgow International en de Marrakech Biennale.

OBJECT-subsidies

3 toekenningen – 14 units

OBJECT-subsidies hebben als doel om het aantal permanente ateliers in Den Haag uit te breiden.

Deze subsidie kan op drie manieren worden aangewend:

- als bijdrage in de bouwkosten voor een permanente atelierruimte
- als bijdrage in de aankoop van een atelierwoning of atelierpand
- als bijdrage in de bouwkosten van een gastatelier/ woning van kunstenaarsinitiatieven

In 2014 werden drie subsidies toegekend:

- Binckhorstlaan, BINK36 – t.b.v. 12 ateliers i.s.m. woningcorporatie Vestia
- Madoerastraat – t.b.v. 1 atelier
- De Constant Rebecquestraat – t.b.v. 1 atelierwoning in samenspraak met de eigenaar en de kunstenaar (oplevering begin 2015)

DOCUMENTATIECENTRUM

Bron van informatie over Haagse kunstenaars.

Bij Stroom is de documentatie van de Haagse beeldend kunstenaars die als professioneel zijn erkend, te raadplegen, zowel analoog, namelijk op papier (in portfoliomappen) als digitaal (via www.haagsekunstenaars.nl). Het updaten/ actualiseren van beide bestanden wordt door de kunstenaars zelf verricht.

Het documentatiebestand wordt, behalve door de eigen medewerkers, regelmatig bestudeerd door potentiële opdrachtgevers, tentoonstellingsmakers, galeriehouders, kunstenaars en ander publiek.

Van papier naar *portal*

We constateren dat het bezoek aan ons documentatiecentrum afneemt. Dit kan verklaard worden door het veranderend zoekgedrag van de doelgroep naar informatie; dat steeds meer via internet verloopt. Ook voor kunstenaars wordt een fysiek documentatiecentrum bij Stroom minder relevant. Immers, de meesten hebben hun eigen website. Daarom bouwt Stroom het papieren documentatiebestand af. Anderzijds heeft dit ook gevolgen voor de documentatiesite haagsekunstenaars.nl. Die wordt belangrijker. Publiek heeft behoefte aan een gidsfunctie, aan advies en begeleiding, en aan kwaliteitsgarantie. De afstemming met de individuele kunstenaarssite lijkt daarbij essentieel. Deze en andere vragen vormden in 2014 de basis voor onderzoek naar verbetering en uitbreiding van de website tot een digitale *portal* naar meer informatie over de Haagse kunstenaars.

Gaat het zoeken naar basisinformatie over Haagse kunstenaars steeds vaker via de digitale snelweg, verdieping wordt gevonden in kunstenaarspublicaties. De interesse daarvoor blijft groeien. In het documentatiecentrum liggen ze ter inzage en de meest recente zijn ook in de boekwinkel van Stroom te koop.

Stroom Den Haag voert het gemeentelijke atelierbeleid uit voor beeldend kunstenaars.

Het Haagse atelierbeleid is erop gericht om goede, betaalbare ateliers te realiseren, deze ter beschikking te stellen aan professionele kunstenaars en hen bij het gebruik ervan zo goed mogelijk te begeleiden. Stroom voert dit beleid uit. Daarmee is zij geen beheerder, maar een bemiddelaar voor zowel permanente en tijdelijke ateliers als atelierwoningen.

In de zomer van 2014 is een *pilot* van start gegaan tussen de gemeente (eigenaar), Bewaakt & Bewoond (beheerder) en Stroom (bemiddelaar) om te onderzoeken in hoeverre een dergelijk samenwerkingsverband nieuwe mogelijkheden schept voor toekomstige tijdelijke panden.

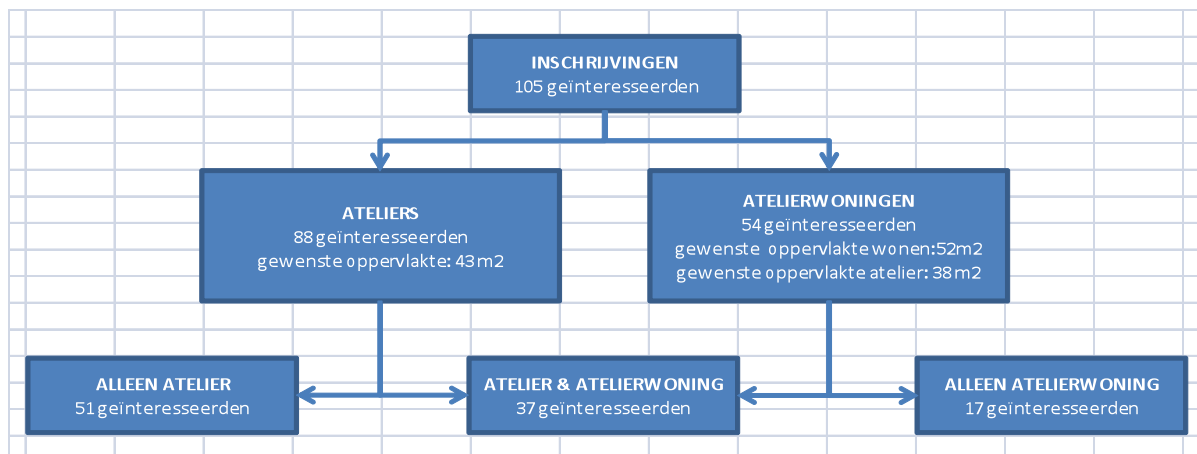
In totaal heeft Stroom in het afgelopen jaar 88 keer bemiddeld voor een beschikbare atelierruimte. Daardoor hebben 20 kunstenaars een permanente atelierruimte of atelierwoonruimte in gebruik genomen en heeft een kunstenaar een atelierwoning 'voor de sloop uit' in de wijk Transvaal betrokken. Om de beschikbare ateliers nog beter onder de aandacht te brengen, wordt elk kwartaal via een digitale nieuwsbrief een 'Update Atelieraanbod' verstuurd aan alle op de atelierwachtlijst ingeschreven kunstenaars (zie p. 53).

Noodklok voor startende kunstenaars

Op het gebied van het atelierbeleid was 2014 een relatief rustig jaar. De voorgenomen oplevering begin januari van het tijdelijke pand aan de Lulofdwarsstraat, in gebruik door Maakhaven, ging niet door. Hierdoor bleef het pand in gebruik van de kunstenaars die actief en doortastend een plan voor Maakhaven hebben ontwikkeld om het een bestemming te geven als permanente broedplaats. Ook het atelier- en projectpand de Besturing is in 2014 onderhandelingen met de gemeente gestart om het pand aan de Saturnusstraat aan te kopen.

Meer ruimte gezocht

In januari hebben we de atelierwachtlijst weer opgeschoond. Er staan in totaal 105 kunstenaars ingeschreven; vijf meer dan in van het voorgaande jaar. Hieronder een overzicht van de wachtlijst per 31 december 2014.

Onder kunstenaars en studenten van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) en het Koninklijk Conservatorium (KC) is er ook nog steeds grote vraag naar tijdelijke atelierwoningen (huisjes 'voor de sloop uit'). Omdat er geen herontwikkeling in de gemeente Den Haag plaats vindt is er op korte termijn ook geen uitzicht op nieuwe tijdelijke atelierwoningen. We houden desalniettemin steeds de vinger aan de pols bij de diverse corporaties en organisaties.

Minder ruimte aangeboden

In 2014 had Stroom 249 permanente werkruimten in het atelierbestand. Tien minder dan vorig jaar. Het atelierpand aan de Scheldestraat moest worden opgeleverd aan de gemeente. We kijken momenteel hoe we elders weer tien ateliers aan het permanente bestand kunnen toevoegen. Daarnaast hebben we ook 78 permanente atelierwoningen, vijf gastateliers en twee starters-ateliers in het bestand.

De pilot voor semi-permanente ateliers, minimaal drie jaar tegen een gereduceerde huur, is met de oplevering van het pand van Billytown aan de Raaphorstlaan beëindigd. Billytown heeft inmiddels samen met de gemeente een nieuwe locatie in de Binckhorst gevonden waar weer volop gewerkt wordt.

Hieronder een overzicht van de tijdelijke ateliers per 31 december 2014:

Adres	Organisatie	Ateliers	Projectruimte	Eigenaar
Acaciastraat 178b	Stichting 8	3		CVDH
Beatrijsstraat 12	Stichting EAP Lab	20	Ja	CVDH (via Bewaakt & Bewoond)
Loosduinseweg 9	Stichting Ruimtevaart	25		CVDH
1e Lulofdwardsstraat 60	Stichting Luca	26	Ja	CVDH
Monsterweg 2/ Villa Ockenburg	Stichting Z	15		CVDH
Noordwal 117	Vereniging Noordwal	9	Ja	CVDH
Saturnusstraat 89/91	Stichting de Besturing	26	Ja	CVDH
Stuwstraat 285	Individuele kunstenaar	1		VESTIA
Zwaardvegersgaarde 95	Stichting Sammersweg 2	7	Ja	CVDH
Totaal		132		

Tijdelijke Transvaalhuisjes

Adres	Huisjes	Eigenaar
Divers	4	Staedion en CVDH

In 2013 is het tijdelijk atelierbestand met 28 ateliers (twee panden) afgenomen. In het voorjaar 2014 kwamen er weliswaar 20 ateliers (een atelierpand) beschikbaar voor het nieuw gevormde collectief Stichting EAP Lab aan de Beatrijsstraat, maar dat is naar verwachting maar voor een jaar. Het vooruitzicht voor 2015 is dat ook de tijdelijke locatie aan de Loosduinseweg en mogelijk nog een andere tijdelijke locatie opgezegd gaan worden. De vraag naar tijdelijke ateliers neemt daardoor toe en blijft onverminderd groot.

STIMULERENDE ACTIVITEITEN

Stroom als initiator, intermediair, adviseur en talentontwikkelaar.

De stimulerende activiteiten van Stroom maken een integraal onderdeel uit van ons voorwaardenscheppend beleid. Hieronder volgt een overzicht van deze activiteiten die zich richten op het stimuleren van talent en excellentie, versterking van de beroepspraktijk van kunstenaars en het vergroten van de zichtbaarheid van Haagse kunst en kunstenaars in Den Haag en daarbuiten.

TALENT STIMULEREN

Conferentie voor veelbelovende kunstenaars

8ste Invest Conferentie

24 t/m 27 juni 2014

De PRO Invest-subsidie ondersteunt jonge kunstenaars in hun ontwikkeling en is bedoeld om kunstenaars die niet langer dan vijf jaar geleden aan een kunstacademie zijn afgestudeerd aan de stad te binden.

Om hen een extra impuls te geven hebben we in juni de achtste Invest Conferentie georganiseerd voor kunstenaars aan wie in 2013 een Invest-subsidie is toegekend: Kosta Tonev, Evelina Rajca, Yota Morimoto, Anna Moreno, Pia Louwerens, Martijn Grooten en Maarten Boekweit.

Eén Nederlandse en vijf buitenlandse curatoren: Tom Godfrey (Nottingham), Erlend Hammer (Bergen), Danji Lee (Seoul), Nat Muller (Rotterdam/Midden-Oosten), Lorenz Seidler (Wenen) en Nina Tabassomi (Kassel) gingen bij deze 'Invest'-kunstenaars op atelierbezoek. Ook leden van de adviescommissie PRO legden in dit kader atelierbezoeken af. Directe resultaten van alle gesprekken zijn moeilijk meetbaar, maar we krijgen herhaaldelijk te horen dat kunstenaars naar aanleiding van het Investcontact zijn uitgenodigd voor *residencies* of presentaties. Verdere reacties van de kunstenaars staan hieronder genoteerd.

In totaal vonden tijdens de conferentie 62 atelierbezoeken plaats. Daarnaast bezochten de curatoren kunstinstituten, kunstenaarsinitiatieven en galleries in de stad en werden ze in een openbaar avondprogramma geïnterviewd door Lorenzo Benedetti (directeur De Appel, Amsterdam) over hun curatorschap.

In 2014 werd voor het eerst een fietsroute door Den Haag gemaakt (*Ways of seeing The Hague*) waarbij de kunstenaars hun stad lieten zien aan de curatoren. Dit werkte heel goed als introductie op de stad maar vooral als een goed begin van de Conferentie en eerste kennismaking met elkaar.

Aandacht voor academieverlaters

KABK Invest-programma

programma 2014/2015

Stroom wil talent signaleren, ondersteunen en binden aan de stad Den Haag. Voor een aantal afgestudeerden van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) organiseerde zij daarom een speciaal programma. Daarin is aandacht voor hun artistieke ontwikkeling en de kwaliteitsverbetering, ontplooiing, verbreding en versteviging van de professionele beroepspraktijk. Voor het programma van 2014/2015 werd door Stroom in samenwerking met de KABK een selectie gemaakt van vier academieverlaters: Rixt de Boer, Vincent Both, Steef Crombach en Jordan Herregraven. Zij werken en wonen in Den Haag en zijn op basis van de kwaliteit en potentie van het werk geselecteerd. Aan de ervaren Haagse kunstenaar Joost Nieuwenburg is gevraagd om hen te begeleiden en een programma samen te stellen, rekening houdend met ieders wensen en behoeften.

Erkenning voor veelbelovend talent van Santeri Taurula en Hannah Polak

Aanmoedigingsprijs 2014

11 juli 2014

Jaarlijks reikt Stroom Den Haag de aanmoedigingsprijs uit aan afgestudeerden van de KABK. Een onafhankelijke jury, bestaande uit galeriehouder Frey Feriyanto, kunstenaars Floris Kaayk en Jean van Wijk en docent/vormgever Adriaan Mellegers, bezocht dit keer de eindpresentatie van meer dan 170 Bachelor studenten. Gekeken wordt naar de meest opmerkelijke en eigenzinnige presentatie in de context van de eindexamententoonstelling als geheel.

De prijs ging in 2014 naar twee studenten van de afdeling Fine Arts, die overtuigden door hun beeldende kwaliteit en zeggingskracht. Met collages en ruimtelijke constructies maakte Santeri Taurula een compositie die afgewogen is maar niet streng of vastomlijnd. Uit het werk spreekt het vermogen om met eenvoudige beeldende middelen een gelaagd verhaal te creëren, om te improviseren en om de ruimte naar zijn hand te zetten. De jury was ook onder de indruk van de installatie van Hannah Polak. Verschillende objecten in de ruimte - een fabrieksmachine, boomstam-achtige vormen ingesmeerd met stroop, conische vormen met een coating van jam of cacao - lazen als een raadsel. Het werk getuigde van lef, monumentaliteit en humor, er waren heldere en gedurfde keuzes gemaakt in materiaal en vorm.

EXCELLENTIE STIMULEREN

Extra impuls voor beroepspraktijk **Premium *tailormade***

Om de buitengewone toekenning van de PRO Premium subsidie en het werk van de gehonoreerde kunstenaars aandacht te geven organiseert Stroom voor deze groep een *tailormade* programma. In samenspraak met de kunstenaar en met diverse externe deskundigen worden gesprekken, activiteiten ontwikkeld die toegesneden zijn op de ontwikkelingskansen van de beroepspraktijk en behoeften en wensen op het gebied van internationalisering. Stroom coordineert de uitvoering van dit programma. Aan dit programma namen in 2014 deel: Johan Gustavsson, Annechien Meier, Machiel van Soest en Anna van Stuijvenberg.

STIMULEREN DOOR VERSTERKING VAN DE BEROEPSPRAKTIJK

Kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven/presentatie-instellingen kunnen telefonisch, per e-mail of in een persoonlijk gesprek doorlopend advies vragen bij medewerkers van Stroom over allerlei aspecten van de beroepspraktijk.

Om kennis en ervaring over de beroepspraktijk te delen organiseerde Stroom enkele activiteiten:

Informatie en debat over atelier- en broedplaatsenbeleid **Informatiebijeenkomst**

23 april 2014

Ieder jaar organiseert Stroom een bijeenkomst met als doel de Haagse kunstenaars te informeren over, en te betrekken bij een of meerdere aspecten van haar beleid. Dit jaar volgde een avond over de recente ontwikkelingen op ateliergebied (centralisatie van gemeentelijk vastgoed, afname tijdelijke atelierpanden, evaluatie broedplaatsenbeleid, planvorming van twee atelierpanden) met vier korte presentaties van Mariska Eikenaar (Centrale Vastgoed organisatie Den Haag), Stef Katwijk (beleidsadviseur Cultuur gemeente Den Haag), architect Andries Micke en afvalarchitect Denis Oudendijk (over Maakhaven) en ontwerper Tiddo de Ruiter (over De Besturing). Na de pauze vond aansluitend een *ADHD* bijeenkomst plaats die zich boog over de broedplaats van de toekomst. Zie p. 38.

Inhoudelijke reflectie op werk Haagse kunstenaars **Atelierbezoekprogramma**

Om de zichtbaarheid van Haagse kunstenaars te vergroten, reflectie op hun werk te bieden en de bekendheid met hun werk te stimuleren, nodigde Stroom ook in 2014 verspreid over het hele jaar curatoren, galeriehouders, kunstenaars en critici uit binnen- en buitenland uit om atelierbezoeken af te leggen. In totaal werden er 84 atelierbezoeken afgelegd en met de atelierbezoeken in het kader van de Invest Conferentie (62) erbij zijn er dit jaar in totaal 146 atelierbezoeken afgelegd. De deelnemende curatoren waren:

- Ils Huygens (projectcoördinator Z33, Aalst, B)
- Willem Zoetendaal (curator, galeriehouder, uitgever)
- Martin van Vreden (kunstenaar, galeriehouder)
- Moosje Goosen (kunstcriticus, researcher)
- Fons Welters (galeriehouder)

- Ellen de Bruijne (galeriehouder)
- Aad Krol (galeriehouder VIVID)
- Christian Bretton-Meyer en Morten Steen Hebsgaard (Deens kunstenaarsinitiatief A Kassen)
- Margarida Mendes (curator The Barber Shop, Lissabon)

Een uitgebreide lijst met deelnemende kunstenaars is bij Stroom op te vragen. Uit de evaluaties blijkt dat de bezoeken ze veel hebben opgeleverd o.a.:

- Meer inzicht in eigen werk en kunstenaarschap
- Scherpere kijk op eigen beroepspraktijk: profilering, professionalisering
- Aanscherping plannen
- Het duidelijker innemen van een eigen standpunt, positie
- Uitwisseling van ideeën
- Verwijzing naar interessante, relevante literatuur en kunstenaars
- Mogelijkheden toekomstige samenwerking (tentoonstelling, residency, lezing, artist-talk)
- Deelname aan presentaties, tentoonstellingen
- Schrijven teksten over werk
- Uitbreiding en versterking netwerk

Naast de atelierbezoeken door curatoren en kunstenaars, verrichtte ook de staf van Stroom atelierbezoeken bij tientallen studenten en kunstenaars in Den Haag. Aandacht voor en reflectie op het werk van Haagse kunstenaars gebeurt uiteraard ook wanneer medewerkers van Stroom openingen, tentoonstellingen en projecten van Haagse kunstenaars bezoeken.

ZICHTBAARHEID STIMULEREN

De Haagse kunstenaars verdienen het om een groter publiek te krijgen. Via extra activiteiten en maatregelen zetten we ons daar voor in. Zo plaatst Stroom internationale aankondigingen, oproepen, prijsvragen, residencies, e.d. op het Bulletin Board (zie p. 53) van de eigen website, die kunstenaars kunnen helpen bekender te worden. In aanvulling op de SPOT-subsidies die ook bedoeld zijn om de zichtbaarheid te vergroten, verrichtte Stroom de volgende inspanningen:

De ideeënrijkdom in Den Haag

Ondertussen presentaties

De *Ondertussen* presentaties bij Stroom tonen de *spin-off* van de subsidieverzoeken. Het is een goede manier om de diversiteit van het subsidiestelsel en van de ideeënrijkdom in de aanvragen zichtbaar te maken. Ook kunnen wij zo activiteiten en projecten van aanvragers voor het voetlicht brengen die anders misschien buiten het zichtveld van het (Haagse) publiek zouden zijn gebleven.

Thijs Ebbe Fokkens toonde sporen van verschillende projecten die hij eerder met een PRO subsidie realiseerde. Risk Hazekamp presenteerde een nieuwe versie van het project *nullachtfünfzehn*. Voor een eerdere presentatie van het project in de Vereinigung bildender Künstlerinnen Österreichs (VBKÖ) in Wenen ontving ze een SPOT subsidie. Maarten Boekweit toonde video's, tekeningen, schetsen, publicaties en ander materiaal, die hij had gemaakt in het kader van zijn PRO Invest subsidie. Onderdeel van zijn werkplan was een werkperiode bij SPARE in Chicago (VS). Beeldend kunstenaar Pim Piët en componiste Anna Mikhailova ontvingen in 2012 een PRO Deo subsidie om het *Pulsar Project* met externe deskundigen te bespreken. De presentatie in *Ondertussen* gaf inzicht in het project tot nu toe, aan de hand van muzieknotaties, tekenboeken, ruimtelijke objecten, een muurschildering en andere elementen. Fotograaf Johan Nieuwenhuize toonde zijn project *IMG*, een groeiend archief van meer dan 250 abstracte en semi-abstracte observaties van 'de stad'. Nieuwenhuize maakte de foto's tijdens zijn reizen door West-Europa en Noord-Amerika. Voor dit project ontving Nieuwenhuize in 2013 een PRO Kunstprojecten subsidie en een SPOT Tentoonstellingsubsidie.

In 2014 vonden de volgende *Ondertussen* presentaties plaats:

t/m 23 februari 2014 - Ontwerpbureau LUST

3 maart t/m 27 april 2014 - Thijs Ebbe Fokkens

3 mei t/m 22 juni 2014 - Risk Hazekamp

24 juni t/m 24 augustus 2014 - Maarten Boekweit

1 september t/m 26 oktober 2014 - Pulsar Project (Pim Piët en Anna Mikhailova)

1 november 2014 t/m 4 januari 2015 - Johan Nieuwenhuize

Nieuwkomers in de Haagse kunstwereld

OpZicht presentaties

OpZicht is een presentatieplek voor recent ingeschreven Haagse kunstenaars. Op en in een groot wandmeubel in onze entree ruimte kunnen kunstenaars zes weken lang hun werk, passie en interesse delen met bezoekers. De geselecteerde kunstenaars reageren erg positief en zien de specifieke plek in de entree ruimte als een uitdaging, waarbij tevens blijkt dat het de kunstenaars uitnodigt om nieuwe zaken binnen hun werk uit te proberen. Advies, ondersteuning en de open houding van de Stroom-medewerkers werd erg gewaardeerd door de kunstenaars.

Elsbeth Ciesluk toonde een collage van gedachten over vertaling en verbeelding, over dagelijkse werkelijkheden en nachtelijke dwalingen via objecten, tekeningen, teksten en zelfgemaakte boeken. Pendar Nabipour, die uit Iran afkomstig is, onderzocht de rol van *expat artist* waarbij de bezoeker visueel ook kon deelnemen in die dialoog. Juliaan Andeweg creëerde een atelieropstelling waarbij zijn werk, materialen uit zijn studio en boeken uit zijn huis gepresenteerd werden. David Powell betrok de hele entree ruimte, met zijn verschillende functies, binnen zijn concept *market structures* waarbij hij een eigentijdse vlooiemarkt met zijn werk neer wilde zetten. Een persoonlijke schetsenmuur vol met schetsboeken, minuscule tekeningen, storyboards en uitgewerkte pagina's was te zien van Ludwig Volbeda. Arike Gill liet zich door het programma *WeberWoche* (zie p. 35) en oude foto's van de wereldtentoonstelling in Parijs inspireren voor haar wandvullende tekening.

In 2014 vonden de volgende *OpZicht*-presentaties plaats:

t/m 12 januari 2014 - Machteld Rullens

15 januari t/m 3 maart 2014 - Elsbeth Ciesluk, 'zo werkt het niet / zo werkt het hier'

4 maart t/m 14 april 2014 - Pendar Nabipour, 'Expatartoboard'

16 april t/m 23 mei 2014 - Juliaan Andeweg, 'Finna leave the house/Finna go to the studio'

27 mei t/m 21 juli 2014 - David Powell, 'Market structures'

22 juli t/m 29 augustus 2014 - Ludwig Volbeda, 'Aantekeningen'

3 september t/m 15 december - Arike Gill, 'Le palais de L'électricité'

Versteving en uitbreiding internationaal netwerk van kunstenaarsinitiatieven

Studiereis naar Helsinki (FI), Tallinn (EE) en Riga (LT)

5 t/m 11 oktober 2014

Aan de studiereis van 2014 namen zeven vertegenwoordigers van Haagse kunstenaarsinitiatieven en -platforms deel: Ronald Boer (Satellietgroep), Yair Callender (Exo/ In Your Living Room), Nathalie van der Lely (Jegens & Tevens), Marius Lut (Billytown), Johan Nieuwenhuize (Platform57), Clara Palli (project space 1646) en Maarten Schepers (Stichting Ruimtevaart). De groep voerde gesprekken met organisatoren, curatoren, kunstenaars en beleidsmakers van meer dan 25 kunstplekken in totaal. Die liepen uiteen van non-profit projectruimtes tot gerenommeerde kunstinstituten en galleries, met een nadruk op kunstenaarsinitiatieven.

De deelnemers gaven na afloop aan dat ze terugkeken op een vol maar leerzaam programma, dat hen een goede indruk heeft gegeven van het kunstklimaat in de bezochte Baltische staten. Ook werden er veel nuttige contacten gelegd, waarvan een aantal al op korte termijn concreet resultaat hebben opgeleverd. Twee deelnemers hebben het plan opgevat om, geïnspireerd door het handzame boekje *The Estonian Art Manual*, een handleiding te maken voor Haagse kunstinitiatieven en -instellingen. De voorbereidingen hiervoor zijn inmiddels gestart. Gezien de eigen ervaringen is Stroom hiervoor als adviseur benaderd.

Grenzeloze verbondenheid

Oriëntatiereizen

Om het internationale profiel van Den Haag te verstevigen is het van belang dat er uitwisseling plaatsvindt en het internationale netwerk wordt verstevigd en uitgebreid. Een onmisbare schakel daarin zijn o.a. de kunstenaarsinitiatieven. Stroom nodigt de initiatieven uit om door middel van een oriëntatiereis door een vertegenwoordiger die internationalisering verder inhoud te geven.

Deze reizen beogen het volgende:

- op de hoogte blijven van wat er internationaal speelt

- verkennen van steden met een interessant en levendig kunstklimaat
- scouten van nieuwe interessante kunstenaars
- zoeken naar potentiële samenwerkingspartners
- het tot stand brengen van uitwisselingen
- uitbreiding van het internationale netwerk
- het fungeren als ‘cultureel ambassadeur’ voor de stad Den Haag

In 2014 hebben Nest, Quartair, Satellietgroep en Walden Affairs op basis van hun bezoekplan een financiële bijdrage ontvangen.

Stroom Aanmoedigingsprijs 2014: Santeri Taurula, zonder titel (foto: KABK)

Stroom Aanmoedigingsprijs 2014: Hannah Polak, *Panacea* (foto: KABK)

Ondertussen: Thijs Ebbe Fokkens (foto: Gerrit Schreurs)

Ondertussen: Risk Hazekamp, ~~nul~~achtfünzehn (foto: de kunstenaar)

OpZicht: Arike Gill, *Le Palais de l'électricité* (foto: Stroom Den Haag)

OpZicht: Juliaan Andeweg, *Finna Leave The House/Finna Go To The Studio* (foto: Stroom Den Haag)

Tentoonstelling: Agnieszka Kurant *exformation* (foto: Gerrit Schreurs)

Tentoonstelling: *The Good Cause* (foto: Gerrit Schreurs)

KUNST VOOR DE STAD / inspireren en verdiepen

Stroom vindt het belangrijk om een divers publiek van denkers en doeners met elkaar in contact te brengen. Het hele jaar door worden activiteiten geboden die zijn gericht op verbinden, inspireren en verdiepen, om ideeënrijkdom zichtbaar te maken en te delen.

In 2014 toonden **tentoonstellingen** uiteenlopende visies op maatschappelijke processen en gebeurtenissen, en stelden die in een verdiepend Stroom School programma voor verschillende publieksgroepen aan de orde. Kleinere presentaties, **lezingen**, **debatten** en het themaprogramma *See You in The Hague* gingen in op urgente actuele ontwikkelingen; lokaal en globaal.

Hedendaagse reflecties op opvattingen uit het verleden kwamen aan bod in de *WeberWoche*; een compact en dynamisch format van presenteren. Ook nieuw dit jaar was *Stadsklas*, een innovatieve opleiding voor de ruimtelijke professional. Aan dit activiteitenprogramma zijn de **educatieve projecten** en de **bibliotheek** als kenniscentrum onlosmakelijk verbonden.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht.

TENTOONSTELLINGEN

(inter)nationale scope

Onzichtbare informatie en ongrijpbare krachten

***exformation* door Agnieszka Kurant**

1 december 2013 t/m 23 februari 2014

“Onzichtbaar, onbereikbaar, ondergesneeuwd of ooit onbelangrijk geacht, met alles wat die kwalificaties draagt gaat Kurant aan de slag.”

Machteld Leij in het Belgische kunstblad De Witte Raaf

De Poolse kunstenaar Agnieszka Kurant heeft een fascinatie voor fantomen: vluchtige of onwaarneembare aspecten van de werkelijkheid. In de solotentoonstelling *exformation* richtte ze zich op datgene wat we niet weten, op de mutatie van kennis, het onderbewuste en collectieve intelligentie.

Internationale publiciteit

De tentoonstelling *exformation* werd door Stroom samen met het prestigieuze SculptureCenter in New York ontwikkeld en kreeg internationaal volop aandacht, zoals in de Huffington Post en De Witte Raaf. Ook Metropolis M en de Volkskrant besteedden uitvoerig aandacht aan Kurant.

De vele bezoekers die *exformation* bezochten waren enthousiast over de manier waarop Kurant haar concepten wist te vertalen naar aansprekende kunstwerken.

Goede combinatie met Stroom School

Kathy Mathys van Writerskitchen, de Duitse cultuurfilosoof Diedrich Diederichsen, Chris Fitzpatrick van Objectif Exhibitions in Antwerpen, kunstenaars Machteld Rullens en James Richards, Vivian Sky Rehberg, Ton Geerts van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en de bekende Nederlandse documentairmaker Pieter Fleury werkten mee aan een rijkgevuuld StroomSchool-programma parallel aan de tentoonstelling.

Over het vormgeven van vrede

The Good Cause

9 maart t/m 1 juni 2014

Kan architectuur een actieve bijdrage leveren aan blijvend herstel van conflictgebieden. Wat betekent dit voor Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht? Inspirerende, hoopgevende voorbeelden van ingrepen door architecten en stedenbouwers.

Architecture of Peace

Den Haag speelt als regeringsstad en als Internationale Stad van Vrede en Recht een belangrijke rol bij het vorm geven aan wereldvrede, of dat nu is in militaire (vredes)missies of in het plaats bieden aan organisaties die oorlogsmisdaden berechten. Dat was voor denktank Archis/Volume reden om Stroom

te benaderen als locatie voor *The Good Cause*, een tentoonstelling over de militaire, politiek-economische en culturele complexiteit van wederopbouwoperaties. De tentoonstelling komt voort uit *Architecture of Peace*, het langlopende onderzoek van Archis naar de rol van architectuur en ontwerp bij het genereren van een duurzame vrede. *The Good Cause* was deels eerder te zien in Montreal (Canada, 2011) en in Kigali (Rwanda, 2012). Inhoudelijk sloot de tentoonstelling goed aan bij het themaprogramma *See You in The Hague* (zie p. 43).

Internationale stad of afgesloten bolwerk?

Aanvankelijk zochten we voor de presentatie een locatie waar een deel van de doelgroep als is komt, zoals het nieuwe Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie. Helaas bleek het onderwerp daarvoor te gevoelig. De tentoonstelling bij Stroom kreeg een nieuwe vormgeving door Vanessa van Dam en Adriaan Mellegers (m.m.v. Markus Lange) en werd uitgebreid met een Haags hoofdstuk dat de ruimtelijke, politieke en culturele consequenties van de Internationale Stad toonde. De Nuclear Security Summit eind maart 2014 gaf een extra en urgente context aan de tentoonstelling en toonde in het echt de discrepantie tussen het promotiebeeld van Den Haag als internationale stad en de realiteit van de stad als afgesloten bolwerk.

Conversation piece

De verwachting dat de tentoonstelling vooral goed zou werken als *conversation piece* bleek terecht. Rondleidingen door diverse experts, en ontvangsten van onder meer Nuffic, RNW (Wereldomroep), United Network of Young Peacebuilders, Nederlandse Defensie Academie, interieur- en architectuurstudenten, stedenbouwers en planologen van de gemeente Den Haag leidden tot geanimeerde bijeenkomsten. Na Den Haag is *The Good Cause* verder gereisd naar het Architectuurmuseum der TU München (Pinakothek der Moderne) en in 2015 is de tentoonstelling ook in Istanbul te zien.

Curatoren: Arjen Oosterman en Lilet Breddels (Archis/Volume)

Met werk van Aga Khan Trust for Culture/Jolyon Leslie, Killian Doherty, AFIR Architects/Anne Feenstra, Palestina - Riwaq Centre, Oliver Percovich, FAST/ Malkit Shoshan, Noero Wolff Architects, Archis Interventions/Kai Voekler, Friso Keuris, Ivan Grubanov

Over de grenzen

***Grist to the mill* door Bram De Jonghe**

22 juni t/m 17 augustus 2014

Associatief ruimtelijk denken en het vermogen om schaalessprongen te maken; het zijn kwaliteiten van Bram De Jonghe die in een expositie tot hun recht komen, maar ook zouden kunnen worden ingezet in een maatschappelijke context.

Bram De Jonghe is een Haags kunstenaar die zich beweegt tussen traditie, ambacht en concept; tussen architectuur, beeldhouwkunst en het performatieve; tussen doen en reflecteren; die de 'white cube' koestert als vrijplaats, en zich wijdt aan institutionele kritiek.

Voor de tentoonstelling vertrok De Jonghe vanuit een ruime opvatting van beeldhouwkunst, welke eigenschappen van de architectonische ruimte omvat en ook de manier waarop toeschouwers zich kunnen verhouden tot die ruimte en de dingen er in. Met *Grist to the mill* heeft hij de complexe ruimte van Stroom onder spanning gezet; opmerkelijk voor een jong kunstenaar die gemakkelijk geïntimideerd zou kunnen raken door de status van een 'instituut'. De kunst stond centraal. Architecturale kracht werd gepaard aan poëtische dwaling.

Waardering

De expositie is uitvoerig en zeer positief besproken in de landelijke en Vlaamse vakpers. Diverse directeuren en curatoren van internationale kunstinstellingen bezochten *Grist to the mill* op persoonlijke uitnodiging. Dat heeft geleid tot bekendheid met het werk van Bram De Jonghe en tot waardering. Bram De Jonghe is in directe reactie op de expositie bij Stroom uitgenodigd voor een lezing aan de TU Delft, voor een solotentoonstelling bij Netwerk in Aalst (B) en uitgeroepen tot winnaar van de Volkskrant Beeldende Kunstprijs 2015. Al met al een prachtig resultaat.

Unieke openluchtgalerij

Beelden van de Binnenstad

2 september t/m 3 oktober 2014

Als de herstructurering van de Haagse binnenstad een feit is, is binnenkort *de Beeldengalerij van P. Struycken* in al zijn glorie te zien. Een tentoonstelling in het stadhuis schonk daar uitgebreid aandacht aan. Zie p. 11.

De hertovering van de wereld

WeberWoche

10 t/m 14 september 2014

Wervelend programma stelde het belang van hertovering in onze hedendaagse gesecculariseerde Westerse maatschappij aan de orde.

Opmaat naar *Attempts to Read the World (Differently)*

WeberWoche kijkt vooruit naar het langduriger programma *Attempts to Read the World (Differently)*, over andere manieren om onze wereld te begrijpen waarin de hertovering van onze wereld centraal staat. Uitgangspunt is het concept van de *Entzauberung der Welt*, dat door de Duitse socioloog Max Weber werd uiteengezet in 1919. Kort samengevat schrijft hij over de onttovering van de gemoderniseerde, bureaucratische samenleving, waarin wetenschappelijke verklaringen het hoogste goed zijn en onze keuzes uitsluitend zijn gebaseerd op rationele overwegingen. Om een uitweg te vinden uit deze rationele dwang, kijkt Stroom naar het verleden, heden en de toekomst, op zoek naar uitspraken en kennis die verborgen zijn.

Spannend format trekt jong publiek

WeberWoche was een combinatie van een vijfdaagse tentoonstelling met een tweedaags podium voor lezingen, performances e.d. Dit alles vond plaats op één locatie; de tentoonstellingsruimte van Stroom. Kunstenaars, performers, filmmakers, componisten en theoretici uit verschillende kennisgebieden gaven vorm aan een veelzijdig programma dat een nadrukkelijk live karakter had. Het was inhoudelijk op sommige punten tegenstrijdig en juist die spanning maakte het voor velen interessant. De input van choreograaf Bruno Listopad als programmamaker droeg daar grotendeels aan bij. Het enthousiaste publiek van het tweedaagse activiteitenprogramma werd ondergedompeld in een gelijktijdigheid en meervoudigheid van 'stemmen'.

Aanstekelijke video teaser

De kwaliteit, verscheidenheid en de intensiviteit van de activiteiten van de *WeberWoche* zorgden voor een betrokken en veelal jong publiek (studenten). Deels komt dat ook omdat de communicatie van het evenement anders werd ingestoken dan bij de reguliere Stroom-activiteiten. Karakter en inhoud van het programma vroegen om een eigen visuele identiteit buiten de huisstijl van Stroom om. De eigenzinnige, frisse en toch ongrijpbare vormgeving van Tereza Ruller (*The Rodina*) omvatte diverse uitingen - van video teaser tot etalage - en vormde eigenlijk een uitbreiding van het programma. Een experiment om zeker te herhalen.

Curator: Bruno Listopad (choreograaf, performance maker, artistiek adviseur en docent)

Met bijdragen van Alexander Kluge, Gabriel Lester, Helga Wretman, Jan Verwoert, Justin Bennett, Katie Paterson, Katja Novitskova, Koen Vermeir, Melanie Bonajo, Nathaniel Mellors, Plastique Fantastique, Rachel Maclean, Robertas Narkus, Ryan Trecartin, Simon O'Sullivan

Hedendaagse vertaling van een historische visie

A Glass Darkly

28 september t/m 23 november 2014

Kunstenaars onderzochten de hedendaagse betekenis van glasarchitectuur en stelden de vraag in hoeverre transparantie juist wordt gebruikt als sluier om dingen te bedekken? Welke drempels werpen wij op om ons te beschermen tegen de ambities en gevaren die inherent zijn aan een 'open' samenleving?

Glasarchitectuur in 1914 en 2014

Het utopische beeld van een kristallen wereld bestaande uit glasarchitectuur, zoals de Duitse schrijver Paul Scheerbart deze in 1914 beschreef, vormde het vertrekpunt voor *A Glass Darkly*. Stel we projecteren dat visionaire beeld van een nieuwe cultuur op de wereld van nu: hoe ziet dat er dan uit? In plaats van kleur, schittering en verlossing van de baksteencultuur zoals Scheerbart deze verkoos, bleek glas in de moderne tijd eerder andere ervaringen op te roepen: het verlies aan privacy, de toegankelijkheid van alle data en de representatie van macht. De transparantie, waar het Scheerbart nu net niet om te doen was, is uiteindelijk toch het belangrijkste wapenfeit van glas geworden. Met alle gevolgen van dien.

Drie nieuwe werken

De langere fascinatie binnen de organisatie zelf met de teksten van Scheerbart en de centennial van het boek *Glasarchitectuur* leidde tot een uitnodiging aan Nav Haq om als curator op te treden. Hij stelde een tentoonstelling samen met werk van drie kunstenaars (Iman Issa, Imogen Stidworthy, Noam Toran) en drie kunstenaarsduo's (Metahaven, Natascha Sadr Haghghian & Rashad Becker, Vermeir & Heiremans). Behalve nieuw werk werd één werk opnieuw uitgevoerd (*play:display*, 2000-2014 van Natascha Sadr Haghghian & Rashad Becker) en als speciale vinyl-editie aan alle bezoekers meegegeven. Vele bezoekers waren verrast door de diverse werken. Er waren ook bezoekers die meer 'glasarchitectuur' verwacht hadden en op het verkeerde been waren gezet door de nadruk op Scheerbart in de communicatie naar buiten.

Verlichting en verdieping

Twee zondagse rondleidingen, van respectievelijk schrijver en onderzoeker Roel Griffioen en curator en cultuurcriticus Nat Muller, belichtten de architectonische en kunstinhoudelijke/ economische dimensie van transparantie. Een avond met voordrachten, presentaties en films over de waarde van een literaire blik op architectuur, m.m.v. Herman van Bergeijk, Maria Barnas, Klaske Havik en een film van Neil Beloufa, belichtte het werk van Scheerbart.

Curator: Nav Haq (curator Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen)

Met werk van Iman Issa, Imogen Stidworthy, Metahaven, Natascha Sadr Haghghian & Rashad Becker, Noam Toran, Vermeir & Heiremans

Over experiment, durf en collectieve creativiteit

Revolutionary Traces van Ângela Ferreira

8 december 2014 t/m 25 maart 2015

Met een bijzondere periode in de Portugese en Haagse woningbouwgeschiedenis als inspiratiebron maakte Ângela Ferreira een installatie waarmee ze wilde laten zien wat de waarde is van een utopische visie.

Verleden als inspiratiebron

Vorwärts und nicht vergessen, klonk het in de tentoonstellingsruimte van Stroom. Op de achtergrond geschreeuw ...Casas, Sim! Barracas Não! Het zijn klanken die passen bij een titel als *Revolutionary Traces*, de eerste solotentoonstelling van de Portugees/Zuid-Afrikaanse kunstenaar Ângela Ferreira in Nederland. Zoals altijd bracht ze een persoonlijke betrokkenheid mee in haar werk. Dit keer niet het koloniale verleden van Portugal, maar het revolutionaire architectonische verleden, gevormd door SAAL; een ingrijpend en visionair woningbouwprogramma dat in Portugal in de nadagen van de revolutie in 1974 in het leven werd geroepen. Groepen architecten, onderzoekers en ingenieurs kregen de opdracht om samen met bewoners hun woningsituatie te verbeteren. Architect Alvaro Siza was een van hen.

Van Porto naar Den Haag

Siza leidde in de jaren tachtig de toenmalige Haagse wethouder Adri Duivesteijn rond in Porto en toonde hem ook 'zijn' woningen. Duivesteijn was zo enthousiast dat hij Siza de opdracht gaf om in de Schilderswijk een woningproject te realiseren, in nauwe betrokkenheid met de bewoners en de lokale cultuur. Deze geschiedenis inspireerde Ferreira tot het maken van twee nieuwe sculpturen die ze baseerde op Siza's woningen in Den Haag. Zowel de Portugese als de Haagse geschiedenis werden in de tentoonstelling getoond met documentair- en filmmateriaal. Adri Duivesteijn gaf een gepassioneerde toelichting tijdens de opening.

Persoonlijke betrokkenheid

Ook bij deze tentoonstelling hebben we ingezet op gesprekken met groepen van 30 tot 50 man. Nelson Motta (TU Delft), Jeroen Geurst (Geurst&Schulze), Ângela Ferreira en Jürgen Bock spraken, steeds vanuit hun persoonlijke betrokkenheid bij het project, over het publieke domein van de Schilderswijk, architectuur als lens om naar de samenleving te kijken en sociale woningbouw na Siza

Spin-off

Revolutionary Traces wordt in de zomer van 2015 opnieuw opgebouwd in het hoofdkantoor van Bouwfonds Property Development in Hoevelaken. Daarbij wordt voor de eigen medewerkers en externe relaties een lezingen- en workshopprogramma ontwikkeld. Men overweegt een kleine publicatie. Een betere *spin-off* hadden we bijna niet kunnen wensen.

Lezingenreeks over onalledaagse visies op de stad en het publieke domein

The Knight's Move

***The Knight's Move* staat voor onverwachte wendingen, poëtische vervreemding en niet-alledaagse denkbeelden. Stroom organiseert onder deze titel een lezingenprogramma als een vrijplaats om te denken, te twifelen en de stad te beschouwen vanuit verschillende perspectieven.**

In 2014 traden vier bijzondere sprekers op, die qua discipline reikwijdte goed aangeven hoe divers de lezingen zijn. Ze trokken per keer enkele tientallen belangstellenden uit het hele land; van architectuurliefhebbers tot kunstenaars, van economen tot activisten.

Jean-Louis Cohen (Frans architectuurhistoricus en curator van het Franse paviljoen op de Architectuurbiënnale in Venetië 2014) en filosoof Edward Skidelsky (co-auteur van de bestseller *How Much is Enough?*) bespraken recent onderzoek. Architect Kunlé Adeyemi en het Deense kunstenaarscollectief A Kassen presenteerden grotendeels eigen oeuvre.

In 2014 werkten we voor het eerst samen met het Lectoraat Art Public Space (LAPS) en Stedelijk Museum Amsterdam, die ook een *Knight's Move* lezing in Amsterdam programmeerden. Het LAPS stimuleert onderzoek naar en theoretische reflectie over de rol van kunst en vormgeving in het publiek domein en vormt daarmee een sterk inhoudelijke partner. The Pop-Up City, het blog over stedelijke cultuur, design en lifestyle, was net als in 2013 een betrokken mediapartner. Dit jaar samen met Open!. Om het draagvlak in Den Haag verder te vergroten werken we vanaf 2015 ook samen met de Haagse partijen Nationale Toneel/Babel, Campus Den Haag en The Hague International Centre for Civic Hacks.

De lezingen vonden op de volgende data plaats:

23 januari 2014 - Jean-Louis Cohen

20 februari 2014 - Edward Skidelsky

18 september 2014 - Kunlé Adeyemi

19 november 2014 - A Kassen

Debatreeks over Haagse architectuurkwesties

Actueel Den Haag Debat (ADHD)

Met ADHD gaf Stroom samen met haar architectuurpartners - BNA Kring Haaglanden, Haags Architectuur Café, Het Nutshuis - impulsen aan het debat over stedenbouw in Den Haag.

Het debat over de ontwikkeling van de stad werd in 2014 gevoerd naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen, het broedplaatsenbeleid van de gemeente, het onderzoek naar de woningbouwcorporaties en de toekomst van Den Haag als *smart city*. In het afgelopen jaar namen o.a. deel aan de debatten: Arna Notten (relatiemanager kunst en cultuur bij de Triodosbank), Harmen Zijp (Broedplaats De War in Amersfoort), Hans Karssenbergh (partner bij Stipo, team voor stedelijke ontwikkeling), Maarten Hajer (directeur Planbureau voor de Leefomgeving en hoogleraar Bestuur & Beleid Universiteit van Amsterdam); Kees Slingerland (directeur Kenniseconomie, Economische Zaken), Karin van Dreven (directeur-bestuurder Haag Wonen) en wethouder Joris Wijsmuller (Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur).

Het publiek is een redelijk vaste groep Hagenaars (veelal architecten, stedenbouwers en betrokken stakeholders). Per onderwerp wordt deze groep aangevuld met een vergelijkbaar aantal specifiek geïnteresseerden. De avonden zijn altijd zeer geanimeerd, meer informatief dan discursief, en zowel lokaal verankerd als boven Den Haag uitsijgend. De ambitie voor 2015 is om ADHD waar mogelijk agenda-stellend te laten zijn door nog beter in te spelen op de actualiteit, maar ook door actualiteit te maken.

De debatten vonden op de volgende data plaats:

3 maart 2014 - ADHD XVI: We Rule This City

23 april 2014 - ADHD XVII: Beyond de broedplaats

7 oktober 2014 - ADHD XVIII: Samenwonen in Den Haag

9 december 2014 - ADHD: XIX: Van Smart City tot Smart Urbanism

Vormgeving centraal

Ontwerperscafé Zefir7

Levendig programma voor en met uiteenlopende ontwerpers. Grafisch, product, mode, interieur, illustratie, alle richtingen binnen het ontwerpveld komen aan bod.

Sinds 1998 organiseert Ontwerperscafé Zefir7 maandelijkse bijeenkomsten. De laatste jaren bij Stroom Den Haag en in samenwerking met BNO Kring Den Haag. Het inspirerende, open en informele karakter van het programma zorgt voor een hoge opkomst van studenten van de KABK, ArtEZ (Arnhem), Willem de Kooning Academie (Rotterdam), Design Academy (Eindhoven), professionals en andere belangstellenden.

De bijeenkomsten vonden op de volgende data plaats:

16 januari 2014 - Foodnight met Annelou van Griensven (Dynamic Food), Ontwerpersduo Zack en Cat van Genomic Gastronomy, Anja Groten (presentatie workshop), studenten Willem de Kooning Academie (boekpresentaties Culinary Hacking), Selby Gildemacher (muzikaal Intermezzo)

13 februari 2014 - Janno Hahn: over zijn eigenzinnige letterontwerp

13 maart 2014 - Joost Plattel: data is overal, en steeds meer en onoverzichtelijk

10 april 2014 - InteractiveObjects: interactieve installatie voor het Belgische Plopsaland

8 mei 2014 - SILO: merken worden vrienden

12 juni 2014 - Vrucht vlees: sappige off- en online identiteiten

11 september 2014 - Nieuwe Liching talentvolle ontwerpers met Stan de Natris, Roos Meerman (ArtEZ Arnhem), Jasper Terra, Jeroen van Diesen (KABK Den Haag), Kevin Sträter (Willem de Kooning Academie Rotterdam)

9 oktober 2014 - Guus Beumer: het gebrek aan kritische reflectie

13 november 2014 - Dennis de Bel: opportunistische, endemische, archaische, tactiele, parasitaire, post-internet 'mesh'-netwerken en meer.

EDUCATIEVE PROJECTEN

Verdiepingsprogramma **Stroom School**

Parallel aan de tentoonstellingen werden ook in 2014 onder de noemer 'Stroom School' zondagse rondleidingen, workshops, lezingen en lunches georganiseerd met het doel om verdieping te bieden, bewustzijn te creëren, kennisuitwisseling te realiseren, de dialoog te bevorderen en betrokkenheid te stimuleren. Alle Stroom School activiteiten zijn terug te vinden in het chronologisch overzicht op p.72.

Learning by doing **Stadsklas**

"Het persoonlijke, open gesprek (dus de mentaliteit waarmee de Stadsklas is opgezet) vond ik heel bijzonder. En daarin ook onderscheidend van andere excursies of cursussen."

cursist Stadsklas

Vaardigheden voor de toekomst

Met *Stadsklas* ontwikkelen we, in samenwerking met Willemijn Lofvers, Hans Venhuizen, Tim Devos en The Pop-up City, een nieuwe opleiding voor de ruimteveranderaar. Dat kunnen stedenbouwers zijn, ontwerpers of architecten, maar ook kunstenaars, onderzoekers en zelfs ondernemers. De *Stadsklas* is georganiseerd rond vaardigheden die nodig zijn om nu en in de toekomst ruimtelijke opgaven aan te pakken. Deze vaardigheden komen voort uit een bepaalde mentaliteit, een manier van kijken en denken die leidt tot een specifieke manier van doen. Ze worden aan de hand van de praktijk geleerd. Niet in een zaaltje, maar ter plekke, in beweging, in gesprek en in de buitenlucht. Het streven is daarbij om niet één stem overheersend of leidend te laten zijn, daar is de werkelijkheid vaak te complex voor. Er wordt ook niet toegespitst op één bepaalde aanpak. Integendeel: we proberen juist door het naast elkaar te laten klinken van verschillende soorten stemmen gezamenlijk kennis te ontwikkelen.

Inspirerende praktijken en dagen dichtbij en ver(der) af

In 2014 waren er excursies naar steden waar deelnemers een specifieke praktijk bezochten onder leiding van de initierend kunstenaar of architect. Er vonden in totaal vijf klassen plaats naar vijf steden, geleid door 12 gidsen en acht sidekicks, met 42 professionele deelnemers (stedenbouwers, ontwikkelaars, architecten, adviseurs, kunstenaars), acht studenten (stedelijk interieur en Willem de Kooning Academie). We nodigden telkens een journalist uit om de site of blog verslag te doen; respectievelijk van The Pop-Up City, Gebiedsontwikkeling.nu, Ruimtevolk en De Architect. Ter afsluiting volgde een ochtend met onderwijscoördinatoren van Academies van Bouwkunst uit Amsterdam en Rotterdam, Design Academy, TU Delft, KABK Den Haag en WdKA Rotterdam over de vraag of de *Stadsklas* als opleiding een waardevolle aanvulling is op de huidige curricula. Dit vormde de opmaat voor een vervolg in 2015 waarin naast een aantal nieuwe *Stadsklas*-dagen ook gewerkt wordt aan de ontwikkeling van de *Stadsklas* als opleiding.

De bijeenkomsten vonden plaats op de volgende data:

16 mei 2014 - Amsterdam o.l.v. Pop-Up City en Mariska van den Berg

22 mei 2014 - Rotterdam o.l.v. ZUS en Stipo

1 oktober 2014 - Arnhem o.l.v. Melle Smets en Hans Venhuizen

9 oktober 2014 - Antwerpen o.l.v. Tim Devos (ndvr), Antwerpen aan t Woord

31 oktober 2014 - Den Haag o.l.v. Sabrina Lindeman

Scholieren en het belang van kunst

Workshops BO en VO

Doel van de educatieve workshops voor scholieren is steeds om de leerlingen kennis te laten maken met materiaal, vorm en schaal, om ze te stimuleren tot samenwerking en reflectie, tot het uitwisselen van ervaringen en de eigen vaak nog niet gekende talenten te duiden.

Alliantie Beeldende Kunst

Van 2013 tot 2017 maakt Stroom deel uit van de zogeheten Alliantie Beeldende Kunst die zich, onder begeleiding van CultuurSchakel, bezighoudt met de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn. De leerlijn wordt in eerste instantie voor het Basisonderwijs (BO) gemaakt, en moet resulteren in een modulaire opzet van lespakketten, waarbij relaties worden gelegd met het onderwijs in andere domeinen, zoals taalverwerving en wereldoriëntatie.

Het theaterstuk *Holland Redt Syrië* (onderdeel van *SYiTH*) werd, na voorstellingen op *De Parade*, voor leerlingen van het Voortgezet Onderwijs (VO) aangepast, ook aan de actualiteit (de rol van IS). Door een late start van de werving, vonden we helaas alleen het Sorghvliet Gymnasium bereid om de voorstelling plus workshop te huizen. Overigens wel voor een grote groep bijzonder enthousiaste en geëngageerde leerlingen.

Voor *Festival De Betovering* initieerde Stroom drie workshops voor kinderen van 8-12 jaar, van respectievelijk Paul Bruijninx ('Japanse vliegers maken') en Laura Abbink ('Kinder Identiteits Archief'), beide in verband met het programma *SYiTH*, en een van Wieke Terpstra ('Sokkelbeesten maken') gebaseerd op *de Beeldengalerij*. Helaas ging de workshop van Laura Abbink niet door vanwege te weinig belangstelling. De twee andere vonden juist gretig aftrek. De gerealiseerde 'sokkelbeesten' waren de hele week te zien in de openbare bibliotheek van Den Haag.

Het Cultuur & Communicatie Project, dat aan het eind van het jaar van start ging, is een initiatief van het Maris College Belgisch Park. Stroom treedt daarbij op als opdrachtgever. Leerlingen van 4 Havo maken kennis met de maatschappelijke en economische relevantie van kunst. Atelierbezoeken, presentaties en gesprekken worden aangeboden door Haagse kunstenaars Barney de Krijger (film, video, installaties); Laura Abbink (constructies van te hergebruiken materiaal) en Melle de Boer (tekeningen).

Doel geslaagd

Na evaluatie van de workshops concludeerden we dat we in onze doelstellingen zijn geslaagd. Een groter bereik met scholieren uit het basisonderwijs (BO) blijft echter een ambitie die we op termijn - onder meer met de doorlopende leerlijn Cultuureducatie - hopen te kunnen effectueren. Tot nu toe blijkt de betrokkenheid van scholen bij de ontwikkeling van de leerlijn erg waardevol; kennis, expertise en urgentie worden zo dicht mogelijk bij elkaar gebracht.

In het afgelopen jaar bleken leerlingen van scholen uit het Voortgezet Onderwijs Stroom opmerkelijk vaak uit eigen beweging te bezoeken, veelal uit nieuwsgierigheid naar de achtergrond van een bepaald project of naar onze praktijk.

Showroom MAMA in Rotterdam heeft grote ervaring en expertise op het gebied van cultuureducatie. We hebben Showroom MAMA daarom gevraagd om een op Stroom toegesneden educatiebeleid te ontwikkelen. Het eerste idee baseert zich op de zogenoemde *Community of Practice (COP)*, waarbij het *learning partnership* centraal staat. COP biedt een open en experimentele leeromgeving, waar men analyses deelt, elkaar informeert en adviseert, en nieuwe praktijken of denkbeelden ontwikkelt. De fasegewijze aanpak van MAMA begint in 2015 met onderzoek en analyse, die door oefening in de praktijk wordt opgevolgd. Na een evaluatie hiervan kan zo snel mogelijk tot implementatie worden overgegaan.

De workshops vonden plaats op de volgende data:

5 oktober 2014 - *Holland redt Syrië*, Sorghvliet Gymnasium

20 t/m 24 oktober 2014 - *Festival De Betovering*

november 2014 t/m maart 2015 - *Cultuur & Communicatie Project*, Maris College Belgisch Park

BIBLIOTHEEK

Toegankelijk onderzoekscentrum.

Het is van groot belang dat er in dit digitale tijdperk nog steeds een fysieke plek is voor diepgravende literatuur rond gespecialiseerde thema's, die actief openbaar gemaakt wordt in de vorm van een bibliotheek die voor iedereen gratis toegankelijk is. Stroom maakt haar rol en functie als onderzoekscentrum op het gebied van kunst en de stedelijke omgeving mede inzichtelijk door de opbouw van deze bibliotheekcollectie. De unieke verzameling boeken en tijdschriften belichaamt het idee van de bibliotheek als creatieve plek en maakt ons streven inzichtelijk om actief te zijn op het terrein waarop vanuit de verbeelding van de kunst gekeken wordt naar maatschappelijke ontwikkelingen.

Eind 2011 startten we met bibliotheeksessies, regelmatig terugkerende informele bijeenkomsten die een combinatie zijn van tafelgesprek en boekenclub. Ook werden er weer sterk inhoudelijke presentaties in de etalage van de bibliotheek gerealiseerd, die in 2014 aan het programma van *SYiTH* waren gelieerd (zie p. 44). Deze presentaties leidden tot veel aanloop, inloop en belangstelling.

Inspiratiebijeenkomsten Bibliotheeksessies

Dit jaar werden vier bibliotheeksessies georganiseerd die een kleine groep vakgenoten intensief kennis liet maken met een toonaangevend kunstenaar of vormgever uit Den Haag. Deze keer waren dat beeldend kunstenaars Marcel van Eeden en Suzanne Somer, en de grafisch vormgevers Tereza Ruller en Peter Bil'ak.

Aanleiding voor iedere bijeenkomst was een recente publicatie van de hoofdgast, waarbij het gesprek ging over inspiratieboeken uit zijn of haar persoonlijke bibliotheek, over de manier van werken en de plaats die de kunstenaar inneemt in de wereld.

Veel deelnemers vinden het gespreksformat uniek, omdat het in de praktijk weinig voorkomt dat er tussen kunstenaars onderling geconcentreerd gesproken wordt over de inhoud van hun werk en de inspiratie waaruit zij putten. Door de intieme setting waren de gesprekken intens en persoonlijk, en werden er onderling veel waardevolle contacten gelegd.

Na de sessies plaatste Stroom op haar website steeds een verslag in woord en beeld, met een boekenlijst die het voor het grotere publiek mogelijk maakt om kennis te maken met de inspiratiebronnen van de uitgenodigde kunstenaars. Inmiddels staan er veertien verslagen online. Met de bibliotheeksessies, waarbij tot nu toe ongeveer 125 kunstenaars betrokken zijn geweest, versterkt Stroom de band tussen Haagse kunstenaars onderling en geeft het kleinschalige gespreksformat een verrijking met de eigen relatie met hen.

De sessies vonden plaats op de volgende data:

22 januari 2014 - Marcel van Eeden

20 juni 2014 - Suzanne Somer

24 oktober 2014 - Tereza Ruller

3 december 2014 - Peter Bil'ak

Het lokale met het internationale verbonden **SEE YOU IN THE HAGUE (SYiTH)**

Met het meerjarenprogramma *See You in The Hague* (2013-2016) onderzoekt Stroom de ambitie en werkelijkheid van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht.

Opbouw en ambitie van het programma

Er is geen onderwerp denkbaar in Den Haag waarin de verbinding tussen het lokale en het internationale zo evident is als dat van de ambitie om Internationale Stad van Vrede en Recht te zijn. Wat impliceert deze ambitie voor het imago van Den Haag in de wereld? Hoe kan datgene dat die ambitie belichaamt - de instellingen, de mensen die er werken, de verbinding met elders in de wereld, de nieuwswaarde, etc. - beter zichtbaar gemaakt worden in de stad? Hoe kan de Haagse burger meer betrokken worden? Wat staan wij toe om onze democratie en vrijheid te waarborgen? Vanuit de kunsten brachten we deze vragen in 2014 nadrukkelijk aan de orde. In zijn opbouw en ambitie is *SYiTH* vergelijkbaar met thematische meerjarenprogramma's die Stroom eerder realiseerde, zoals *After Neurath* (2006-2008) of *Foodprint* (2009-2012).

Voor het programma zelf heeft Stroom internationale kunstenaars, activisten, wetenschappers uitgenodigd in Den Haag om projecten te organiseren voor betrokken professionals (op bestuurlijk, juridisch, militair, strategisch gebied, vanuit mensenrechtenorganisaties en vooraanstaande opleidingsinstituten) en kunstwerken te realiseren die de Haagse burger (als bezoeker of als toevallige passant) inspireren en laten nadenken over kwesties die samenhangen met Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. Om de drie kernen (de tentoonstellingen *Double Centre* en *The Good Cause* en het kunstwerk *Scaffold*) te binden is een zogenoemd *FORUM*-programma ontwikkeld in nauwe samenwerking met Brigitte van der Sande. Ontwerpbureau Autobahn bedacht de unieke grafische identiteit. *SYiTH* werd in 2014 ondersteund door Brand! Communicatie om ervoor te zorgen dat het programma ook draagvlak kreeg bij doelgroepen die buiten de culturele sector liggen.

Publiek, partners en PR

Door de veelzijdigheid van het *SYiTH* programma werden steeds verschillende publieksgroepen aangesproken: van het politiek geëngageerde en cultureel geïnteresseerde publiek dat ons al kent tot deskundigen en belangstellenden op het gebied van (internationaal) recht, veiligheid en vrede. Opvallend was wel dat het gangbare Stroompubliek slechts beperkt aanwezig was. Inhoudelijk en publicitair was de betrokkenheid van de partners van groot belang. Achteraf bleek wel dat we meer partijen bij de inhoud van het programma hadden moeten betrekken om zo een breder draagvlak te realiseren. Met het Nationale Toneel/Babel, het Haags Pop Centrum, de academies en universiteiten verliep de samenwerking vloeiend. Het creëren van een netwerk van actieve partners van buiten de kunst bleek zeer tijdrovend, maar we hebben veel vruchtbare contacten opgedaan, die we ook in de toekomst aan ons willen binden.

De debatten waren vaak zeer geanimeerd en leerrijk, vooral ook doordat de kunst zich begaf op door specialisatie en veiligheidsregels moeilijk toegankelijke terreinen. Bij de activiteiten, met name bij de fora en de conferentie van Susan Schuppli bij The Hague Institute for Global Justice, bleek soms hoezeer de wereld van de kunst en die van de internationale politiek en jurisdictie pijnlijk langs elkaar schuren. Dit is ook een aspect dat in 2015 met de tentoonstelling *A Crushed Image (20 years after Srebrenica)* verder geëxpliciteerd wordt.

Dankzij de speciale website www.seeyouinthehague.nl, konden we ons bereik aanzienlijk vergroten. De start was wat traag, maar nadat de aangepaste versie in september online was gegaan en door het aantrekken van Renee Borgonjen als actieve blogger, groeide de site snel uit tot een goedbezocht informatieplatform. Stroom bekijkt in 2015 in hoeverre we de website en facebookpagina van *SYiTH* kunnen continueren.

Vervolg

In 2013 en 2014 richtte *SYiTH* zich met haar programma op aspecten van democratie, rechtspraak, veiligheid en conflict, veelal in een internationaal kader. In 2015 richt het zich met het project *Culture of Control* voornamelijk op de consequenties die de internationale ambitie heeft op de stad zelf. We werken hiervoor samen met onder meer Monique Koemans (historicus, politicoloog en schrijver), Wouter Vanstiphout (architectuurhistoricus TU Delft), Elian Somers (architect en fotograaf) en Peter Zuiderwijk (grafisch ontwerper).

In het kader van SYiTH presenteerden we in 2014 de volgende onderdelen:

Tentoonstelling over het vormgeven van vrede

The Good Cause

9 maart t/m 1 juni 2014

Kan architectuur een actieve bijdrage leveren aan blijvend herstel van conflictgebieden. Wat betekent dit voor Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht? Voor een uitgebreide beschrijving zie p. 33.

Toegankelijke kunst

Entreepresentaties

De presentaties in de entreeruimte van Cynthia Weber, Trevor Paglen en *Model Court*, de sobere setting voor de radiouitzendingen van Christian Nyampeta, en de videowall met beelden van de verschrikkingen rond Srebrenica van Susan Schuppli trokken - soms met weezin - de aandacht van onze bezoekers. Met name in het weekend werden de presentaties goed bezocht. Ze vormden steeds de achtergrond voor masterclasses, lezingen en debatten waarbij een wisselend publiek aanwezig was. Bij de opening van het project van Christian Nyampeta over vormen van samenleven en musiceren als ultieme weg tot communicatie en vrede, ontvingen we bezoek van de ambassadeur van Rwanda met circa 120 gasten van de conferentie over de Rwandese genocide, die tegelijkertijd bij het International Institute of Social Studies (ISS) werd gehouden.

In 2014 vonden de volgende entreepresentaties plaats:

t/m 2 februari 2014 - Cynthia Weber. Uniting States of Americans: I Am An American.

14 februari t/m 30 maart 2014 - Model Court, an ecology of the Court Room

5 april t/m 25 mei 2014 - Christian Nyampeta. How to live together, Radius

31 mei t/m 27 juli 2014 - Trevor Paglen. Seeing Secrecy

2 oktober t/m 16 november 2014 - Susan Schuppli. Evicence on Trial

Kunst vanaf de straat

Etalagepresentaties

Ook afgelopen jaar kregen we weer veel positieve respons op de presentaties in de etalage. Zo toonden we de prangende aanwezigheid van Scaffold in de nabijheid van het Mandela Monument tijdens de drukke dagen rondom de Nuclear Security Summit. Met de presentatie van het studentenproject *Signed Insignificance*, over het belang van onze handtekening, spraken we onze waardering uit voor deelnemers aan de KABK projectweek *Tribunal for Uncertain Objects*.

In 2014 vonden in het kader van SYiTH de volgende etalagepresentaties plaats:

t/m 8 januari 2014 - Den Haag als Wereldhoofdstad / 100 Jaar Vredespaleis

15 maart t/m 1 juni 2014 - Scaffold en Mandela Monument

5 t/m 30 november 2014 - Signed Insignificance (Aynetchi, Pauline Baumberger, Caitlin Berner, Inês da Costa, Céline Hurka, Maxime Matias, Janine Terlouw, Marlen Weise, Qianying Zhan)

Algemene verdieping

Publieke lezingen, debatten en conferenties

Rond de entreepresentaties werden lezingen en vaak levendige debatten en conferenties georganiseerd, geleid door moderator Natasja van de Berg, politicoloog en expert mondiale rechtvaardigheid.

In de conferenties bij de presentaties van *Model Court* en Susan Schuppli werd het belang, maar vooral de feilbaarheid, van geautoriseerd bewijsmateriaal aangekaart. Tijdens de conferentie van Schuppli bij The Hague Institute for Global Justice, werd het verschil van inzicht tussen kunstenaar en professionals uit de juridische wereld, pijnlijk duidelijk blootgelegd. Interessant dat juist bij het slotdebat door

verschillende juridische professionals werd onderstreept hoezeer het gewaardeerd wordt dat deze materie vanuit een nieuwe hoek wordt belicht. Op de site www.seeyouinthehague.nl is het post-script te vinden van Jason File, aanklager bij het Joegoslavië Tribunaal en kunstenaar, dat ingaat op de complexiteit van juridische en artistieke begrippen. Ook curator Van der Sande benadrukt op diezelfde site de importantie van Schuppli's perspectief in haar slotartikel '*See You in The Hague – The Clash of Clans*'.

In 2014 vonden de volgende bijeenkomsten plaats:

10 januari 2014 - Cynthia Weber, lezing

15 februari 2014 - Model Court, live tele-conferentie

18 mei 2014 - Christian Nyampeta, masterclass

30 mei 2014 - Trevor Paglen, lezing

5 november 2014 - Florian Göttke, lezing bij The Hague Campus

2 oktober 2014 - Susan Schuppli, conferentie bij The Hague Institute for Global Justice

16 november 2014 - Susan Schuppli, screening *Material Witness* met slotdebat

Professionele verdieping

Masterclasses en projectweken

Deze besloten activiteiten waren speciaal voor studenten van de KABK, Haagse Hogeschool, Defensie Academie, Politicologie etc. De projectweken op de KABK waren niet alleen artistiek verrijkend, maar door de actuele gebeurtenissen in het buitenland voor veel van de studenten een ware eyeopener. Het directe contact met de kunstenaars en docenten uit Syrie en Palestina zorgde voor een grote bevoegdheid en actiebereidheid. Het waren zeer aansprekende projecten voor de kunstenaars, studenten en docenten. De projecten werden afgesloten met energieke eindpresentaties. Gedurende de week werd via social media verslag gedaan door studenten zelf en een aantal van de resultaten is online te zien. *Signed Insignificance*, de winnaar van de juryprijs bij het *Tribunal for Uncertain Objects* werd als etalagepresentatie bij Stroom gehonoreerd. De KABK heeft aangegeven de samenwerking met Stroom jaarlijks met een dergelijke bijzondere projectweek te willen continueren.

In 2014 vonden de volgende bijeenkomsten plaats:

3 t/m 7 februari 2014 - Syrian Freedom Artists 'On responsibility', projectweek studenten Grafische Vormgeving KABK o.l.v. het collectief Alshaab Alsori Aref Tarekh (eindpresentatie in PIP, Bink 36)

30 mei 2014 - Trevor Paglen, masterclass

8 t/m 19 september 2014 - Ramallah in Den Haag, projectweek 'CONTROLLED SPACE', met studenten INSIDE, master Interior Architecture KABK Den Haag en m.m.v. School of Art Palestine (eindpresentatie in KABK)

27 t/m 31 oktober 2014 - 'The Tribunal For Uncertain Objects (How do you bring an iceberg to court?)', projectweek studenten Grafische Vormgeving KABK o.l.v. Susan Schuppli en docenten KABK (eindpresentatie bij Bewaakt & Bewoond, Bezuidenhoutseweg)

Niet alleen beeldende kunst

Theater en muziek

Museumnacht

Tijdens de Museumnacht organiseerde Stroom samen met het Nationale Toneel/Babel en De Orde van de Dag drie zeer succesvolle uitvoeringen van *Hangen en Worgen* op Scaffold, een aangrijpende voorstelling over executies. Evenals vorig jaar verzorgden we met het Haags Pop Centrum een concert: de *Peace & Justice Songs*. Het kunstwerk vormde natuurlijk een uitgelezen locatie en de toepasselijke uitvoeringen maakten veel indruk. Zie ook p. 12.

De Parade

Stroom was er trots op met de theatervoorstelling *Holland redt Syrië* op de Parades in Rotterdam en Den Haag aanwezig te zijn. De reacties op de theatervoorstelling over de dilemma's rond de steun aan slachtoffers in oorlogsgebieden, waren veelzeggend: "Heel ontroerend, voelde mij zeer ongemakkelijk en dat is een groot compliment". Voor leerlingen van de hogere klassen uit het voortgezet onderwijs werd aanvullend ook een masterclass ontwikkeld (zie p. 41).

In 2014 vonden de volgende uitvoeringen plaats:

22 mei 2014 - Florian Göttke en dj Taf Hassam, lezing en songs over executies bij Scaffold

19 t/m 22 juni en 11 t/m 13 juli 2014 - Holland redt Syrië bij Parade Rotterdam en Parade Den Haag

6 september 2014 (Museumnacht) - Hangen en Wurgem op Scaffold, voorstelling door het Nationale Toneel/Babel en Orde van de Dag

19 oktober 2014 - Peace & Justice Songs op Scaffold i.h.k.v. de Haagse Popweek

Tentoonstelling: Bram De Jonghe, *Grist to the mill* (foto: Gerrit Schreurs)

Manifestatie: *WeberWoche*: videoclip The Rodina - Tereza Ruller

Manifestatie: *WeberWoche*: Helga Wretman, *Fitness for Artists* (foto: Kosta Tonev)

Manifestatie: *WeberWoche*: performance *Plastique Fantastique*, *Myth Science Sound*
(foto: Kosta Tonev)

Tentoonstelling *A Glass Darkly*: Imogen Stidworthy, *Sacha* (foto: Gerrit Schreurs)

Tentoonstelling *A Glass Darkly*: Noam Toran, *Desire Management* (foto: Gerrit Schreurs)

PUBLIEK EN BEREIK / impact en output

Maatschappelijke inbedding, het engagement, de bewustwording, en de doorwerking van het Stroom programma eisen tijd en zorgvuldige aandacht.

Stroom wil kennis delen, informatie uitwisselen, ideeën scherp en van anderen leren. Ofschoon we ook streven naar een hoge opkomst, zijn we van mening dat niet alleen publiekscijfers representatief zijn voor behaald succes. Het gaat ons eerder om de gelaagdheid van het publiek: van de over kunst geïnformeerde groep tot aan personen en partijen die zich buiten het kunstenveld bewegen. De bezoekers en partners bij de activiteiten van Stroom zijn niet louter publiek, maar (worden) vaak ook meedenkers en -doeners.

Reflectie op en verbreding van ons netwerk

Terugblikkend op het afgelopen jaar kunnen we stellen dat er ten aanzien van publieksbereik verdere stappen zijn gezet. De bibliotheeksessies die een intieme setting hebben met een steeds wisselend gezelschap, worden erg goed ontvangen en ook als zodanig uitgedragen. De rondleidingen bij de tentoonstellingen blijven voor ons vanwege het directe contact met ons publiek waardevol, ofschoon ze het afgelopen jaar matig zijn bezocht.

Naar aanleiding van het programma *SYiTH* wisten we een nieuwe (internationale) publieksgroep te bereiken, en een groot aantal studenten vanwege de samenwerking met o.m. de KABK. Teleurstellend was echter dat de institutionele partners die we aan *SYiTH* hadden verbonden nauwelijks daadwerkelijk participeerden in het programma. Achteraf bleek het gebrek aan betrokkenheid bij de inhoud van het programma een belangrijke oorzaak. Erg geslaagd was de opkomst tijdens het performatieve en deels interactieve *WeberWoche* waar studenten van diverse kunstrichtingen in de meerderheid waren, wat mogelijk mede werd gevoed door de attractieve en spraakmakende communicatiestrategie die The Rodina hiervoor ontwikkelde.

Toch zijn we nog niet tevreden over het bereik onder jongeren. Bovendien merken we dat de huidige tijd vraagt om een andere manier van communiceren, waarbij sociale media en een persoonlijke benaderingswijze sleutelbegrippen zijn. De lacunes die we ervaren willen we zien te overbruggen, onder meer op advies van extern deskundigen die we het komende jaar ook een onderzoek willen laten doen naar de externe communicatie. Die analyse zal moeten leiden tot de ontwikkeling van een effectieve strategie en inzet van communicatiemiddelen. De actualisering en uitbreiding van ICT mogelijkheden zijn hiervan eveneens onderdeel.

Stroom Circle

We zijn met de hulp van Annelies Kronenberg succesvol gestart met het opzetten van de Stroom Circle, een groeiende en gevarieerde groep van inmiddels ruim 50 personen die werkzaam zijn buiten het kunstenveld. Via hen en hun achterban beogen we onze activiteiten verder uit te dragen, ten behoeve van het programma input te krijgen, en hun expertise aan te wenden voor kunstenaars en het Stroom team.

De Stroom Circle is daarmee onze maatschappelijke denktank en stelt ons in staat om een inhoudelijk programma te ontwikkelen met maatschappelijke partners en niet louter voor partners. Doelgroepen worden zo mede-eigenaar en dat zal de belangstelling en het draagvlak voor ons programma ten goede komen.

Representatie elders

De staf van Stroom neemt regelmatig deel aan cultuurdebatten en stadgesprekken over kunst en politiek, verzorgt lezingen en workshops bij opleidings- en kunstinstituten in binnen- en buitenland (in 2014 o.a. bij het Kontfack University College of Arts, Crafts and Design in Stockholm en Translocal Institute for Contemporary Art in Boedapest) en bekleedt het voorzitterschap van De Zaak Nu; de belangenvereniging voor presentatie instellingen beeldende kunst. Het is maar een kleine greep uit de vele activiteiten die zoal worden verricht. Deze aanwezigheid en betrokkenheid zijn belangrijk en leerrijk, en dragen bij aan de wederzijdse versterking van het netwerk.

In dit hoofdstuk schetsen we via de **publicitaire** en **online inspanningen** het bereik van de eerder geschetste activiteiten.

PUBLICATIES

"Stroom Den Haag is inmiddels een prettige kleine boekhandel geworden met een uitstalling in de entree".

Egbert van Faassen in Den Haag Centraal

Stroom Den Haag brengt ieder jaar een select aantal publicaties uit, vaak in samenwerking met toonaangevende uitgeverijen en/of kunstinstellingen. Hieronder volgt een overzicht van uitgegeven publicaties in 2014. Voor de internationale distributie van de boeken wordt Stroom ondersteund door Idea Books (Amsterdam).

In de boekwinkel in de entreeruimte zijn naast eigen publicaties ook boeken van Haagse kunstenaars te vinden. Het aanbod varieert van kleinschalige, persoonlijke publicaties in eigen beheer van de kunstenaar tot museumcatalogi in grotere oplages. Een groot deel van de boeken en tijdschriften sluiten aan op de thema's van het programma van Stroom in brede zin. Zo staan bijvoorbeeld boeken over kunst, architectuur, vormgeving, literatuur, filosofie, politiek en natuur gebroederlijk naast elkaar. Niet per categorie geëtaleerd, maar juist als mix; elkaar versterkend als mooie confetti. Ângela Ferreira naast Noam Chomsky naast James Turrell naast Umberto Eco naast Marcel van Eeden naast Hanna Arendt naast Vojta Dukat naast Spinoza naast... Het assortiment is telkens in beweging en ondertussen heeft de bezoeker deze 'boekhandel nieuwe stijl' omarmd.

Ângela Ferreira 'Revolutionary Traces'

Publicatie in het kader van de tentoonstelling 'Revolutionary Traces'

Tekst: Ângela Ferreira, Francien van Westrenen

Vormgeving: Arne Kaiser

Fotografie: diverse fotografen

Taal: Engels (vertaling Jason Coburn)

ISBN: 978-90-73799-79-0

Uitgever: Stroom Den Haag, 2014

Prijs: € 7,50

Insert 'De Beeldengalerij van P. Struycken'

In 2014 is het boekje 'De Beeldengalerij van P. Struycken' uit 2007 aangevuld met een insert met daarin de beelden uit de periode 2008-2014: Atelier van Lieshout, David Bade, Hans van Bentem, Anno Dijkstra, Ingrid Mol, Thom Puckey, Maria Roosen, Tony van de Vorst, Famke van Wijk.

Tekst: Sandra Spijkerman, Nicole Spaans

Vormgeving: Studio Renate Boere

Fotografie: Studio Renate Boere, Eric de Vries, André Kruysen, Stroom Den Haag

Taal: Nederlands

Uitgever: Stroom Den Haag, 2014

Prijs publicatie + insert: € 5,00

Een huis van huizen

Uitgave ter gelegenheid van de avond 'A Space Fantasy' die plaats vond in het kader van de tentoonstelling 'A Glass Darkly'.

Tekst: Maria Barnas, Klaske Havik, Christophe van Gerrewey (de tekst van Barnas en Havik verscheen eerder als bijdrage in literair tijdschrift DWB, nummer 4, 2012)

Vormgeving: Collective Works, Den Haag

Taal: Nederlands

Uitgever: Stroom Den Haag, 2014

Prijs: gratis

Tentoonstellingsgidsen

Bij de tentoonstellingen worden informatieve gidsjes uitgegeven, die gratis uitgereikt worden aan de bezoekers en ook te downloaden zijn via de website van Stroom.

STROOM ONLINE

110.000 unieke bezoekers
meer dan 6000 contacten
bijna 5500 facebook vrienden

Innovatief gebruik van digitale media leidt dagelijks tot een groot en divers publiek, zowel lokaal, nationaal als internationaal.

In 2014 verstuurde Stroom 95 digitale nieuwsbrieven naar een bestand van meer dan 6000 belangstellenden. Voor het verzenden van uitnodigingen, persberichten en andere aankondigingen is Stroom sinds drie jaar vrijwel geheel overgegaan op digitale verspreiding. In de email-uitnodigingen wordt opvallend beeld- of filmmateriaal ingezet, begeleid door een compacte tekst en een doorklikmogelijkheid naar meer informatie online. Voor het programma *See You in The Hague* werd in 2014 een speciale website ontwikkeld, waarop behalve aan het programma zelf ook aandacht werd besteed aan thematisch aansluitende activiteiten van partnerinstellingen in Den Haag en aan het onderwerp Vrede en Recht in al haar facetten. Voor het programma *WeberWoche* werd een Tumblr gemaakt, waarop o.a. inspirerend beeld- en videomateriaal werd geplaatst en ook materiaal werd gedeeld vanaf de Tumblrs van anderen.

De websites en blogs van Stroom werden in 2014 door circa 110.000 unieke bezoekers bezocht (het totaal aantal bezoekers was circa 164.000). 75% van hen komt uit Nederland, 4% uit België en 3% uit de Verenigde Staten. De overige bezoekers komen hoofdzakelijk uit andere EU-landen en uit Zuid Amerika. Deze cijfers zijn ongeveer gelijk aan die van 2013.

Stroom Den Haag website

www.stroom.nl

Op deze website zijn alle activiteiten van Stroom Den Haag te vinden: het volledige programma van tentoonstellingen, lezingen en projecten (inclusief een archief dat teruggaat tot de beginjaren van Stroom), Stroom-publicaties, informatie over Stroom in het algemeen en over het stimulerend beleid voor Haagse kunstenaars (inclusief subsidies en ateliers). Andere vaste onderdelen zijn het Bulletin Board voor Haagse kunstenaars, de lijst met nieuwe aanwinsten in de bibliotheek, verslagen van bibliotheeksessies en Stroom Tips (persoonlijke tips van Stroom medewerkers voor tentoonstellingen, films, muziek, boeken en andere zaken). Tevens staan er op de homepage buttons die doorklikken naar de (door Stroom samengestelde) INDEX Actuele Kunst Den Haag en de Architectuuragenda.

Stroom op facebook

www.facebook.com/stroomdenhaag

Op haar facebookpagina plaatst Stroom vrijwel dagelijks berichten, foto's, fotoalbums en links die betrekking hebben op haar programma. Daarnaast vraagt de pagina incidenteel ook aandacht voor nieuwsfeiten, acties en berichten die de culturele wereld in het algemeen en de Haagse kunstwereld in het bijzonder aangaan. Eind 2014 waren er 5449 'fans'.

Stroom op Twitter

www.twitter.com/stroom_denhaag

Het Twitteraccount wordt hoofdzakelijk gebruikt om de activiteiten van Stroom Den Haag zelf te promoten. Het aantal volgers stond eind 2014 op 1769. Opvallend is dat de Twitter volgers vaker uit de wereld van de architectuur komen dan de 'fans' op facebook.

Stroom op YouTube en Wistia

www.youtube.com/stroomdenhaag

Op haar YouTube-kanaal (en incidenteel ook op het HD-videoplatform Wistia) plaatst Stroom korte filmpjes die aansluiten bij het programma. In 2014 waren dit o.a. een flitsende teaser voor de manifestatie *WeberWoche* (gemaakt door The Rodina), korte videoverslagen van het *WeberWoche* weekend (gemaakt door studenten van de KABK) en videomateriaal bij het programma *See You in The Hague*.

Stroom op Tumblr

<http://weberwoche.tumblr.com>

Stroom gebruikt het platform Tumblr om bij een select aantal programma's een soort 'mood board' te creëren met beelden, filmpjes en links die aansluiten bij de gehele sfeer van het desbetreffende

programma. Na een succesvolle Tumblr in 2013 bij de manifestatie *Expanded Performance*, werd er in 2014 een Tumblr gemaakt voor het programma *WeberWoche*.

See You in The Hague

www.seeyouinthehague.nl

Stroom ontwikkelde voor het programma *See You in The Hague* een aparte website. Door een wat onoverzichtelijke vormgeving had deze website een trage start. Pas na de nieuwe vormgeving die in september 2014 online ging, steeg het gebruik van de site spectaculair. Door de inzet van een actieve blogger (Renée Borgonjen), die verslagen schreef van de activiteiten en links naar andere sites en artikelen maakte, is de website uitgegroeid tot een informatieplatform over de relatie tussen kunst, internationaal recht en vrede. De site blijft voorlopig online en zal regelmatig gevoed worden met bevindingen en activiteiten van Stroom en de verschillende partners van het programma.

See You in The Hague op facebook

www.facebook.com/seeyouinthehague

Op de facebookpagina van *See You in The Hague* worden berichten geplaatst over het programma zelf en over het onderwerp vrede en recht in het algemeen. Eind 2014 waren er 321 'fans'.

Honing Bank

www.honingbank.nl

Op de site van de Honing Bank is alle informatie te vinden over dit project. Na in 2013 eerst te hebben gefunctioneerd als crowdfundingplatform, werd deze website in 2014 voorgezet als informatiepunt over het project en over de wereld van de honingbij in het algemeen. Na de afsluiting van het programma zijn de activiteiten op deze pagina langzaam afgebouwd.

Honing Bank op facebook

www.facebook.com/honingbank

Op de facebookpagina van de Honing Bank worden berichten geplaatst over de activiteiten rond de Honing Bank zelf en over het onderwerp bijen in het algemeen. Eind 2014 waren er 714 'fans'. Na de afsluiting van het programma zijn de activiteiten op deze pagina langzaam afgebouwd.

Honing Bank op Twitter

www.twitter.com/honingbank

Via het Twitteraccount van de *Honing Bank* wordt aandacht besteed aan het project zelf en aan de honingbij in het algemeen. Het aantal volgers stond eind 2014 op 452. De activiteiten op deze pagina zijn in 2014 langzaam afgebouwd.

Documentatie Haagse kunstenaars

www.haagsekunstenaars.nl

Dit digitale documentatiebestand vergroot de zichtbaarheid van de Haagse kunstenaars. Naast een zoekfunctie biedt de site kunstenaars de mogelijkheid zich online in te schrijven en hun eigen dossier online te actualiseren. Er is een proces ingezet om deze website te moderniseren. De toekomstige nieuwe website zal het bestaande documentatiebestand op papier (de mappen die nu nog in te zien zijn bij Stroom Den Haag) geheel gaan vervangen.

AtelierAntwoord

www.atelierantwoord.nl

Deze website, die in 2011 werd gelanceerd, is een 'portal' naar relevante informatie voor ateliergebruikers en -beheerders, bijvoorbeeld over energieverbruik, opslag of de indeling van de ruimte, administratieve zaken (zoals voorbeelden van huurcontracten, bruikleen- en gebruikersovereenkomsten). De bezoekersaantallen van deze website lopen helaas achter bij de verwachting. Er moet over nagedacht worden hoe we deze website weer nieuw leven in kunnen blazen.

Architectuuragenda Den Haag (nieuwsbrief)

De Architectuuragenda Den Haag is een maandelijks digitale agenda waarin alle architectuurgerelateerde activiteiten in Den Haag en omgeving staan vermeld. De redactie van de agenda ligt in handen van Stroom Den Haag, maar zij betreft ook veel kopij van partners als BNA Kring Haaglanden, Haags Architectuur Café (HaAC), Het Nutshuis en de Satellietgroep. De agenda is daarnaast een communicatieplatform voor de activiteiten van de gemeente Den Haag en Haagse kunstenaarsinitiatieven. De Architectuuragenda werd in 2014 acht keer verstuurd aan een bestand van gemiddeld 1350 abonnees en is ook online te raadplegen via de website van Stroom Den Haag.

INDEX Actuele Kunst Den Haag (nieuwsbrief)

De digitale tentoonstellingsagenda INDEX Actuele Kunst Den Haag biedt een compact overzicht van de belangrijkste activiteiten op het gebied van de actuele kunst in Den Haag. Naast aan de grote musea en galeries wordt ook ruim aandacht besteed aan alternatieve en tijdelijke plekken en aan de kunstenaarsinitiatieven. Bovenaan de agenda staat sinds 2014 een overzicht van alle openingen in de desbetreffende maand. Uit reacties van gebruikers en deelnemers blijkt dat dit zeer wordt gewaardeerd. In 2014 zijn er tien edities van deze nieuwsbrief verschenen. De INDEX Actuele Kunst Den Haag werd in 2014 verstuurd aan een bestand van gemiddeld 3960 abonnees en is ook te raadplegen via de website van Stroom Den Haag.

STROOM IN HET NIEUWS - 2014

Stroom kwam met grote regelmaat in het nieuws. De publicaties varieerden van lokale bladen als AD Haagsche Courant en landelijke dagbladen als NRC Handelsblad en Volkskrant tot internationale uitgaven als The Hollywood Reporter en het toonaangevende vaktijdschrift Frieze. Hieronder een overzicht.

Januari

Ouborg Prijs: Een van de vele verhalen over Marcel van Eeden
Jegens en Tevens
Josje Hattink
6 januari

Agnieszka Kurant: column Jeanne Prisser
de Volkskrant
Jeanne Prisser
10 januari

The Knight's Move: Jean-Louis Cohen
Modernist Lessons In Post-Modernist Times
The Pop-Up City
Jeroen Beekmans
13 januari

Algemeen: Stroom – kunst og institution i kontekst
www.kunsten.nu (Denemarken)
Matthias Hvass Borello
14 januari

Fiets&Stal: Een huisje van Graham
Blikvangen
16 januari

The Knight's Move: Rowan Moore: Eternity is overrated
ArchiNed
Jeroen Visschers
17 januari

Agnieszka Kurant: Agnieszka Kurant: Exformation
De Witte Raaf
Machteld Leij
januari-februari (# 167)

Agnieszka Kurant: 'exformation' at Stroom Den Haag
Mousse Magazine
30 januari

Februari

Agnieszka Kurant: Phantoms, Facts & Fictions: An interview with Agnieszka Kurant
MetropolisM.com
Jenny Jaskey
3 februari

Agnieszka Kurant: An interview with Agnieszka Kurant
Contemporary Lynx
Sylwia Krason
6 februari

Honing Bank: Groen dak met bijen, primeur voor HML
Den Haag Centraal
Wendy Hendriksen
7 februari

SYiTH: Syrian Freedom Artists: Assad op wc-papier
AD Haagsche Courant
Herman Rosenberg
7 februari

Algemeen: De expert (interview Arno van Roosmalen)
Kunst & Cultuur (AVRO)
februari 2014

Agnieszka Kurant: Gedachtenspingsels bijna tastbaar gemaakt
Den Haag Centraal
Egbert van Faassen
14 februari

The Knight's Move: Edward Skidelsky: How To Live A Good Life?
The Pop-Up City
Joop de Boer
18 februari

Maart

SYiTH: The Good Cause: Fietstocht door Haagse conflictgebieden
VPRO Radio: Nooit meer slapen
Botte Jellema en Francien van Westrenen
10 maart

SYiTH: Rwanda is Not a Piece of Art. An Ecology of the Courtroom by Model Court Open!
Brigitte van der Sande
16 maart

Luc Deleu: Canvasconnectie: Luc Deleu
Canvas TV (België)
16 maart

Agnieszka Kurant: Vigoda, Rampling Revisit Discarded Sarafian, Coppola Characters in New Film
The Hollywood Reporter
Kate Sutton
19 maart

SYiTH: The Good Cause: Architectuur als goed doel
ArchiNed
Jacob Voorthuis
24 maart

Algemeen: Kunst verdwijnt van de straat
NRC Handelsblad
Sandra Smets
27 maart

April

Agnieszka Kurant: Exit Ghosts: Phantoms and immaterial labour in the films of Agnieszka Kurant
Frieze
Agnieszka Gratza
April

Honing Bank: Haagse bijenpopulatie dijt weer verder uit
AD Haagsche Courant
5 april

SYiTH: The Good Cause: Architecture as good cause
ArchiNed
Jacob Voorthuis
9 april

SYiTH: Christian Nyampeta: Rwandees wil met radiostation mensen bij elkaar brengen
NRC Handelsblad

Sandra Heerma van Vos
15 april

Stadsklas: Stadsklas Turns The City Into A Classroom
Pop-Up City
Jeroen Beekmans
18 april

Mei

SYiTH: The Good Cause: Double Crisis: Architecture and the Good Cause
Open!
Roel Griffioen en Stefaan Vervoort
12 mei

Stadsklas: How Online Media Become City-Making Tools
Pop-Up City
Joop de Boer
12 mei

Stadsklas: Stadsklas 1: The medium is the message!
de Architect
Niek Schoenmakers
20 mei

Stadsklas: How Indie Architects Revitalize An Area From The Inside Out
Pop-Up City
Jeroen Beekmans
20 mei

Folkert de Jong: De Speler daalt neer op plein
AD Haagsche Courant
23 mei

Stadsklas: Op zoek naar nieuwe verhoudingen
Stadslente Blog
Gerben Helleman
24 mei

Stadsklas: Stadsklas 2: Plek maken is plek zijn
De Architect
Willem Wopereis
25 mei

Folkert de Jong: Nieuw beeld op Koningsplein van Folkert de Jong
if then is now
Walter van Teeffelen
28 mei

Stadsklas: Stadsklas: spoedcursus stadsontwikkeling
gebiedsontwikkeling.nu
Wilson Wong
28 mei

Stadsklas: Stadsklas 3: ReSource City
De Architect
Niek Schoenmakers
30 mei

Juni

SYITH: Trevor Paglen: Fotograaf Trevor Paglen laat je zien wat niet gezien wil worden
De Correspondent
Lynn Berger
16 juni

SYiTH: Holland redt Syrië: Scheldend asogezin versus verwarde hulpverleners
NRC Handelsblad
Herien Wensink
23 juni

Folkert de Jong: Nar op het Koningsplein onthuld
Den Haag Centraal
Egbert van Faassen
27 juni

Bram De Jonghe: Grist to the mill
chmkoome's blog
Kees Koomen
27 juni

Juli

Bram De Jonghe: Bram De Jonghe
Jegens & Tevens
Henri Wijenbergh
3 juli

Bram De Jonghe: Ongewone aandacht voor het gewone
Den Haag Centraal
Egbert van Faassen
11 juli

Bram De Jonghe: Bram De Jonghe @ Stroom
Trendbeheer
Jeroen Bosch
12 juli

Bram De Jonghe: Met oog voor terloopse toevalligheid
H ART
Machteld Leij
17 juli

Augustus

Bram De Jonghe: Stroom; Bram de Jonghe – Grist to the Mill

Lost Painters
Niek
8 augustus
Ondertussen Maarten Boekweit: Ondertussen (Meanwhile); presentation by Maarten Boekweit, Stroom, The Hague
Villa Next Door
Villa La Repubblica
11 augustus

Bram De Jonghe: Moi, God, de kunstenaar, die speelt met water en vuur
Metropolis M
Domeniek Ruyters
17 augustus

Hemels Gewelf: Kunstlicht: Gesprek met Jan Wijle over James Turrell
Den Haag FM (radio)
Eric Korsten
24 augustus (10-12 uur)

September

Stadsklas: 8 lessen getrokken uit een trip naar Den Haag
HR Zone
Tom Haak
2 september

Beelden van de Binnenstad: Beelden om het 'visuele dieet' te vervolmaken
AD Haagsche Courant
Herman Rosenberg
3 september

Beelden van de Binnenstad: Kunst omdat het moet. De Moslima Meisjes
GeenStijl
Pritt Stift
4 september

Beelden van de Binnenstad: PVV woedend over beeld van moslima's bij stadhuis
Den Haag FM
Gerard van den IJssel
4 september

Beelden van de Binnenstad: deze heb je al gezien
DenHaagBlog
Renée van Holsteijn
9 september

The Knight's Move: Kunlé Adeyemi: African Cities Provide Solutions For The Rest Of The World
Pop-Up City
Joop de Boer
11 september

**Beelden van de Binnenstad: Sokkelplan
Stroom blijft groeien**
Den Haag Centraal
12 september

WeberWoche: WEBERWOCHE
chmkoome's blog
chmkoome
13 september

**WeberWoche: De hele nacht dansen als
redelijke ontsnapping**
MetropolisM.com
Lorelinde Verhees
22 september

**Beelden van de Binnenstad: De uitgroeiende
beeldengalerij van P. Struycken**
Publiekgemaakt.nl
Véronique Hoedemakers
28 september

**Beelden van de Binnenstad: Een mansportret
van Gert Germeraad**
Michielmorel.nl
Michiel Morel
30 september

Oktober

**Beelden van de Binnenstad: Kunstwerk voor
Haags stadhuis: islamsculptuur of gezellige,
moderne meisjes?**
Omroep West.nl
1 oktober

A Glass Darkly: De donkere cirkel
Blikvangen
John van Tiggelen
3 oktober

Ondertussen Pulsar Project: Het Pulsarlab
Blikvangen
John van Tiggelen
4 oktober

**Stroom studiereis voor
kunstenaarsinitiatieven: Studiereis Stroom –
Helsinki**
Jegens en Tevens
Nathalie van der Lely
7 oktober

**A Glass Darkly: A Glass Darkly at Stroom Den
Haag**
Mousse Magazine
10 oktober

**Stroom studiereis voor
kunstenaarsinitiatieven: A Beautiful Spring
Day In Tallinn**
Jegens en Tevens
Nathalie van der Lely
11 oktober

A Glass Darkly: Te veel, te haastig
H ART
Machteld Leij
16 oktober

**Kunst bij scholen: Sander Bokkinga:
Nieuwbouw Montessorischolen en
kinderopvang officieel geopend**
Den Haag Centraal
Saskia Herberghs
17 oktober

**SYiTH: Peace & Justice Songs on Scaffold:
Vrede, rechtvaardigheid en liefde op het
schavot**
3voor12 VPRO.nl
Britte Doensen
20 oktober

A Glass Darkly: column Jeane Prisser
De Volkskrant
Jeanne Prisser
24 oktober

A Glass Darkly: Het glazen huis
Financieel Dagblad. fd: persoonlijk
Mischa Andriessen
25 oktober

**SYiTH: Interview with curator Brigitte van
der Sande**
DutchbuzZ (radio)
28 oktober

A Glass Darkly: Verlangen naar openheid
Tubelight
Laure van den Hout
29 oktober

November

**The Knight's Move: Art Collective A Kassen
Plays Hide & Seek In The City**
Pop-Up City
Dijana Vukojević
4 november

December

**Ângela Ferreira: Architectuur Schilderswijk
centraal in tentoonstelling Ângela Ferreira**
Schilderswijk.nl
5 december

Tubelight
Laure van den Hout
December-februari

**Ângela Ferreira: Expositie Angela Ferreira
verbindt Portugal met de Schilderswijk**
If then is now
Walter van Teeffelen
10 december

ADHD XIX: Smart City, Smart Urbanism
haacs.nl
Klaartje Jaspers
21 december

**TimeBank: Uren sprokkelen in plaats van
euro's**
nrc.next
Rolinde Hoorntje
24 december

A Glass Darkly: Verlangen naar openheid

Prestatiegegevens

Format Gemeente Den Haag

Activiteiten (excl. Festivals)	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Tentoonstellingen in Den Haag	aantal	15	28	14
waarvan in eigen huis	aantal	15	24	14
Bezoekers totaal	aantal	5.500	6.679	5.750
waarvan betalende bezoekers	aantal	100	49	0
waarvan niet-betalende bezoekers	aantal	5.400	6.630	5.750
Deelnemende kunstenaars	aantal	30	92	25
waarvan uit Nederland (wonend en werkend in NI)	aantal	15	56	10
waarvan uit het buitenland	aantal	15	36	15
Lezingen / bijeenkomsten	aantal	30	46	25
Bezoekers totaal	aantal	2.000	1.728	2.000
waarvan betalende bezoekers	aantal	500	269	500
waarvan niet-betalende bezoekers	aantal	1.500	1.459	1.500
Deelnemende kunstenaars	aantal	45	27	50
waarvan uit Nederland (wonend en werkend in NI)	aantal	40	17	35
waarvan uit het buitenland	aantal	5	10	15
Workshops / cursussen	aantal	3	13	0
Bezoekers totaal	aantal	75	489	0
waarvan betalende bezoekers	aantal	25	30	0
waarvan niet-betalende bezoekers	aantal	50	459	0
Deelnemende kunstenaars	aantal	7	23	0
waarvan uit Nederland (wonend en werkend in NI)	aantal	5	2	0
waarvan uit het buitenland	aantal	2	21	0
Filmprogramma's	aantal	0	2	0
Bezoekers totaal	aantal	0	(reeds bij tentoonst)	0
waarvan betalende bezoekers	aantal	0		0
waarvan niet-betalende bezoekers	aantal	0		0
Deelnemende kunstenaars	aantal	0	2	0
waarvan uit Nederland (wonend en werkend in NI)	aantal	0	0	0
waarvan uit het buitenland	aantal	0	2	0
Overige	aantal	50	95	50
Bezoekers totaal	aantal	5.000	4.359	5.000
waarvan betalende bezoekers	aantal	0	971	0
waarvan niet-betalende bezoekers	aantal	5.000	3.388	5.000
Deelnemende kunstenaars	aantal	20	31	20
waarvan uit Nederland (wonend en werkend in NI)	aantal	15	19	15
waarvan uit het buitenland	aantal	5	12	5

Deelname aan festivals / manifestaties / beurzen	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
in Den Haag	aantal	1	1	0
Bezoekers	aantal	500	250	0
in de rest van Nederland	aantal	0	0	0
Bezoekers	aantal	0	0	0
in het buitenland	aantal	0	0	0
Bezoekers	aantal	0	0	0

Kunstenaarsondersteuning	nvt			

Subsidiebeleid	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Kunstenaars in documentatiebestand	aantal	820	787	820
Toetsing beroepsmatigheid	aantal	250	284	250
Erkenningen beroepsmatigheid	aantal	120	152	120
SPOT subsidie individueel	aantal	225	252	240
SPOT subsidie groep (thema- en groepstent.)	aantal	20	13	20
PRO subsidie individueel	aantal	50	70	50
PRO subsidie groep (kunstenaarsinitiatieven)	aantal	8	9	8

Atelierbeleid	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Bemiddeling ateliers	aantal	75	87	70
Permanente ateliers per 31-12	aantal	350	334	350
Tijdelijke ateliers per 31-12	aantal	80	132	80
Objectsubsidies (units)	aantal	11	14	5

Collectie / Verkochte kunstwerken	nvt			
-----------------------------------	-----	--	--	--

Publicaties, website(s) en andere digitale media	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Publicaties	aantal	4	9	5
Bezoeken website(s) totaal	aantal	160.000	163.955	160.000
Unieke bezoekers totaal (IP-adres)	aantal	110.000	109.400	110.000
Gemiddelde duur van een bezoek	minuten	0:01:30	0:02:26	0:01:30
Ontvangers digitale nieuwsbrieven	aantal	6.000	6.000	6.000
Facebook vrienden / fans	aantal	4.500	6.485	4.500
Volgers op Twitter	aantal	1.400	2.220	1.400
Linked-In connecties	aantal	0	0	0
Hyves vrienden	aantal	0	0	0
Webexposities	aantal	0	0	0

Cultuurparticipatie: activiteiten voor kinderen en jongeren in de vakanties	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Activiteiten in de vakanties				
Deelnemers t/m 12 jaar	aantal	0	96	50
Deelnemers 13-18 jaar	aantal	0	0	0
Aangeboden verschillende activiteiten	aantal	0	9	2

Cultuurparticipatie: aanbod voor de verplichte onderwijstijd	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Aanbod voor Haagse scholen				
Lessen / activiteiten primair onderwijs	aantal		0	5
waarvan aangeboden activiteiten Leerkansenprofiel (LKP)	aantal		0	
Deelnemende scholen primair onderwijs	aantal		0	3
waarvan deelnemende scholen LKP	aantal		0	
Deelnemende leerlingen primair onderwijs	aantal		0	50
waarvan deelnemende leerlingen LKP	aantal		0	
Lessen / activiteiten voortgezet onderwijs	aantal		9	
Deelnemende scholen voortgezet onderwijs	aantal		11	
Deelnemende leerlingen voortgezet onderwijs	aantal		224	
Aanbod voor niet-Haagse scholen				
Lessen / activiteiten primair onderwijs	aantal		0	0
Deelnemende scholen primair onderwijs	aantal		0	
Deelnemende leerlingen primair onderwijs	aantal		0	
Lessen / activiteiten voortgezet onderwijs	aantal		9	0
Deelnemende scholen voortgezet onderwijs	aantal		4	
Deelnemende leerlingen voortgezet onderwijs	aantal		98	

Cultuurparticipatie: aanbod voor de extra onderwijstijd	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Aanbod voor de Extra Leertijd			0	
Deelnemende scholen Verlengde Schooldag (VSD)	aantal		0	
Deelnemende leerlingen VSD	aantal		0	
Verschillende aangeboden activiteiten VSD	aantal		0	
Deelnemende scholen Weekend- en Zomerschool (WZ)	aantal		0	
Deelnemende leerlingen WZ	aantal		0	
Verschillende aangeboden activiteiten WZ	aantal		0	

Anders	Eenheid	Raming 2014	Realisatie 2014	Raming 2015
Atelierbezoeken	aantal	100	162	100
Kunstwerken openbare ruimte / gebouwen	aantal	5	13	8
Verstreckte opdrachten	aantal	5	8	5

Prestatiegegevens

Format Mondriaan Fonds

	2014		Activiteitenplan		2013	
	Aantal	Aantal bezoeken	Aantal	Aantal bezoeken	Aantal	Aantal bezoeken
Totaal aantal tentoonstellingen	28	6.679	15	5.120	17	10.376
waarvan in het binnenland	28	6.679	15	5.120	16	
waarvan in het buitenland	0	0	0	0		
Co-producties						
Totaal aantal educatieve activiteiten	27	418	27	550	33	734
Lezingen/seminars/workshops	59	2.217	30	2.400	55	2.168
Publicaties	9		5		5	
Totaal aantal overige activiteiten	98	4.609	0	5.000	68	4.624

	2014	Activiteitenplan	2013
Totaal aantal bezoeken	13.505	13.070	17.902
waarvan betaalde bezoeken	1.319	420	979
waarvan scholieren		0	0

	2014	Activiteitenplan	2013
Aantal openingsuren	2.660		3.021

	2014	Activiteitenplan	2013
Aantal scholen waarmee is samengewerkt	15	8	19

	2014	Activiteitenplan	2013
Aantal bezoeken website	163.955	300.000	160.000
waarvan unieke bezoekers per jaar	109.400	250.000	106.650

	2014	Activiteitenplan	2013
Aantal vrijwilligers	0	0	0

See You in The Hague: Christian Nyampeta, How To Live Together, Radius (foto: Eric de Vries)

See You in The Hague: Susan Schuppli, Evidence on Trial (foto: Hein van Liempd)

See

*You in The Hague: Syrious Angels: voorstelling en workshop *Holland redt Syrië* op Sorghvliet Gymnasium (foto: Mylène Siegers)*

*See You in The Hague: concert *Peace and Justice Songs on Scaffold* (foto: Maarten Langeveld)*

On Responsibility

HYAENAS

See you In The Hague

KABK / STROOM

See You in The Hague: projectweek Syrian Freedom Artists | poster On Responsibility i.s.m. KABK

BIJLAGEN

PERSONEEL EN ORGANISATIE

Stroom als cultureel ondernemer

Stroom heeft in 2014 substantiële inkomsten verworven uit sponsoring en externe opdrachten. Een particuliere schenker heeft zich bereid verklaart het programma de komende jaren te ondersteunen met een jaarlijkse bijdrage van € 25.000. Deze bedragen zijn verworven naast de aanzienlijke bijdragen die door fondsen zijn toegekend. Voor een deel gaat het hier om bijdragen van culturele fondsen, voor een deel zijn het echter ook minder voor de hand liggende partners. Met name voor het programma van *See You in The Hague* zijn veel fondsen buiten het culturele circuit gevonden (zie p. 43).

In 2014 is voor het eerst een deel van de *Percentage-gelden Scholen* aangewend om de bureaunkosten van Stroom te dekken. Deze stap zou Stroom liever niet hebben gezet, maar bezuinigingen enerzijds en overwegingen van ondernemerschap anderzijds maakten het onvermijdelijk.

De boekverkoop is in 2014 verrassend toegenomen. Naast eigen publicaties worden nu ook titels van andere uitgeverij aangeboden die in brede zin verband houden met het programma.

Publieksinkomsten zijn dit jaar enigszins achtergebleven. Hoofdonderdelen van Strooms beleid, zoals Kunst in de Openbare Ruimte of het Subsidiebeleid voor Haagse kunstenaars, lenen zich per definitie niet voor inkomstenwerving. Entreegelden bij lezingen en dergelijke activiteiten leveren in bescheiden mate inkomsten op. Waar mogelijk wordt gestreefd naar het verbeteren van planning en marketing om meer publiek (al dan niet betalend) te trekken, maar de focus blijft in eerste instantie gericht op de inhoud van het programma. In termen van ondernemerschap zou dit de kwaliteit van het 'product' genoemd kunnen worden. We zijn ervan overtuigd dat dit op langere termijn het meeste rendement – in de breedst mogelijke zin van het woord – oplevert.

Stroom heeft in 2014 een begin gemaakt met het vormen van een *Stroom Circle* van geïnteresseerden die het beleid op uiteenlopende manieren zouden kunnen ondersteunen (zie p. 51). Tot financieel voordeel heeft dit (nog) niet geleid, wel zijn enkele tientallen nieuwe relaties gevonden uit andere maatschappelijke geledingen die bereid zijn hun expertise voor Stroom in te zetten.

Innovatie en professionalisering

Na een inventarisatie in 2013 heeft Stroom in 2014 concrete stappen gezet om de interne organisatie efficiënter te maken, met name op het gebied van de financiële administratie. De investering – in tijd én geld – die nu is gedaan, zal zich in komende jaren terugbetalen, niet alleen in het sneller en professioneler functioneren van de organisatie, maar ook in het mogelijk maken van verdere ontwikkelingen. Te denken valt aan de digitale afhandeling van subsidie-aanvragen.

Bestuur en directie

De statuten van Stroom Den Haag schrijven voor dat zij moet streven naar 'een verdeling van deskundigheden op het gebied van de beeldende kunsten, van de politiek, van bestuurlijk inzicht en van financiële zaken; voorts dient bij de samenstelling te worden gelet op sociale contacten met overheid en samenleving en op het bekend zijn met het werkgebied van Stroom in het algemeen' (artikel 5.5).

Bij het aantrekken van nieuwe leden wordt gezocht naar kandidaten van beide geslachten en diverse leeftijden, deskundigheden en culturele achtergronden. Bestuursleden mogen geen dienstverband hebben met, of betaald adviseur zijn van Stroom (artikel 5.3). Stroom Den Haag volgt de Governance Code Cultuur.

De samenstelling van bestuur en directie in 2014 was als volgt:

Achternaam	Voornaam en initialen	m/v	geboorte jaar	functie	datum aanstelling	datum aftreden	termijn
Heeswijk	Jeanne van	v	1965	lid	14 nov 2007		2
Hoekstra	Klaas F.	m	1951	penningm secr	30 mei 2007		2
Sorgdrager	Winnifred	v	1948	voorzitter	09 dec 2008		2
Velthoven	Willem	m	1958	lid	29 nov 2011		1
Wulffers	Albertus G.M.	m	1948	lid	01 jan 2007		2
Roosmalen	Arnoldus T.M. van	m	1959	directeur	01 jan 2005		-

Personeelsleden

In 2014 is het vaste team van Stroom ongewijzigd gebleven.

De vacature Consulent Atelierbeleid is in 2014 opgevangen door Tijs van der Laan, op basis van tijdelijke inhuur.

- Hildegard Beijersbergen-Blom, medewerker pers en communicatie
- Vincent de Boer, adviseur/begeleider Kunst in de Openbare Ruimte
- Connie van Driel, hoofd afdeling Subsidies, Documentatie & Ateliers
- Jane Huldman, hoofd productiebureau
- Dorien Jansen, medewerker secretariaat en administratie
- Marieke Klos, hoofd receptie / huismeester
- Tijs van der Laan, inval consulent atelierbeleid
- Maaïke Lauwaert, programmamaker beeldende kunst
- Arnold Mosselman, bibliothecaris
- Bas Mulder, hoofd bedrijfsvoering
- Lidwien Nielander, medewerker secretariaat en productie
- Liesbeth Nieuwenweg, redactiemedewerker website, social media
- Mischa Poppe, medewerker afdeling SD&A
- Cora Roorda van Eijsinga, medewerker receptie
- Arno van Roosmalen, directeur
- Ira van der Valk, medewerker documentatie / boekverkoop / archief, afdeling SD&A
- Francien van Westrenen, programmamaker architectuur

Freelance medewerkers/vrijwilligers/stagiaires

- Loes Aarts
- Bart Barten
- Harold de Bree
- Johan van Gemert
- Tom de Groot
- Natascha Helmer
- Robbin Heyker
- Klas Imme
- Zach Jansen
- Simone Kleinhout
- Simon van Kray
- Hein van Liempd
- Rozemarijn Lucassen
- Annechien Meier
- Marjolijn van der Meij
- Anoesjka Minnaard
- Ingrid Mol
- Wineke van Muiswinkel
- Joost Nieuwenburg
- Arianne Olthaar
- Caroline van Ophem
- Hanneke van Rooijen
- Paul van Rooijen
- Brigitte van der Sande
- Michelle Schulkens
- Ton Schuttelaar
- Sandra Spijkerman
- Ilse Versluijs
- Nies Vooijs
- Paul Wouters

OVERZICHT PRO-SUBSIDIES

De adviescommissie PRO-subsidies, bestaat uit een pool van negen personen met uiteenlopende achtergronden, van wie er per beoordelingsbijeenkomst vijf worden uitgenodigd:

- Rachel Bacon (t/m juli 2014)
- Bart de Baets (januari 2013)
- Paul Devens (januari 2013)
- Els Fiers (t/m juli 2014)
- Frank Koolen (januari 2010)
- Magdalena Pilko (juli 2012)
- Marga Rotteveel (juli 2012)
- Saskia van Stein (juli 2012)
- Jean van Wijk (januari 2010)
- Maaïke Gouwenberg (sept. 2014)
- Manon Bovenkerk (sept. 2014)

Hieronder staat een compleet overzicht van toegekende PRO-subsidies:

PRO Kunstprojecten (29)

Juliaan Andeweg, Gastatelier LEO XIII
Melle de Boer, Melleville II
Sybren de Boer, Out of the Blue, into the Mystic
Channa Boon, Il Torre d' Orologio
Rick Hekman, 7 Hoog
Ton Hoogerwerf en Dennis Koot, Mutaties
Lars Kynde, Tasteful Turntable
Matteo Marangoni, Lampyridae Phase 2
Neon en Landa, Forest Sparkle
Anna Moreno, The Barnum Effect – Lecture at SF MOMA
Mark van Overeem, A Wish in Return
Stephanie Pan, A Modern Body Festival: Art as Research through Experience
Maarten Sleeuwits, Objects and recordings
Stichting Billytown, Your engagement has consequences
Stichting Grafische Werkplaats, Festival Analog 2014
Stichting JCA de Kok, Panopticum Berlin op Drawing Now
Stichting Nest, Façadism
Stichting Nest, Flag Store
Stichting Project Space 1646, Deelname Supermarket Art Fair 2014
Stichting Quartair, Brique
Stichting Quartair, Now, and after
Stichting The Generator, Today's Art festival 2014
Stichting West Den Haag, Volkspaleis 2014
Toshie Takeuchi, Scape Stories
Katja Vercouteren, Haperende Mens II
Karine Versluis, Diary of Lost Memories
Tineke van Veen, 2 tentoonstellingen in Japan
Project Sukebeningen, glinting honey in the dark, a feather tickling on my back
Stichting Mirrors of Romania, Mirrors of Romania: de zoetzure erfenis van het communisme

Onderzoek (9)

Maja Bekan, On Collective Intimacies: P for Performance
Maarten Boekweit, Werkperiode Wenen
Robbin Heyker, Z.t.
Hester Keijser, Stead Bureau
Kees Koomen, Onderzoekssubsidie
Marjolijn van der Meij, Ruimtelijke tekeninstallaties
Gabey Tjon a Tham, SYNC
Topp&Dubio, De alarmcel tussen al het andere
Martine Zoeteman, Haagse innovatiekracht

Kunstenaarsinitiatieven (9)

Stichting Baracca, Inside Job
Stichting Haagse Rondgang, Hoogtij 2014
Stichting iii, iii residency program 2015
Stichting De Grote Witte Reus, programma LhGWR juni - december 2014
Stichting Project Space 1646, Program Activities 1st Half 2015
Stichting Project Space 1646, activiteiten juli - december 2014
Stichting Ruimtevaart, N9, The Oval Office e.a.
Stichting Satellietgroep, Liminal Labs
Stichting Satellietgroep, residencies
Zandmotor

Invest (15)

Dewi Bekker
Yair Callender
Tanja Engelberts
Gaby Felten
Katinka van Gorkum
Josje Hattink
Paul de Jong
Catinka Kersten
Matthias König
Thomas van Linge
Matthijs Munnik
Bernice Nauta
Jonathan Reus
Machteld Rullens
Puck Verkade

Premium (3)

Onno Dirker
Christie van der Haak
Rubins Spaans

PRO Deo (3)

Rachel Bacon
Waalko Dingemans en Jason File
Simone van den Heuvel

PRO Deo herhaalbezoeken (11)

Eliane Bots
Maarten Demmink
Waalko Dingemans
Risk Hazekamp
Natasja van Kampen
Ton Martens
Arianne Olthaar
David Powell
Sanne Maloe Slecht
Topp&Dubio
Kunstenaarsinitiatief Billytown

CHRONOLOGISCH OVERZICHT ACTIVITEITEN

januari

3-jan		Workshops ihkv <i>Educatie VO</i> bij Northgo College, Noordwijk door Jos de l'Orme, Ingrid Rekers
10-jan		Masterclasses 'Preemption' en opening entreepresentatie Cynthia Weber ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
12-jan		Rondleiding tentoonstelling <i>exformation</i> door Machteld Rullens
13-jan		<i>Nieuwjaarsborrel</i>
15-jan		<i>OpZicht</i> Elsbeth Ciesluk
15-jan		Oplevering werk David Lindbergh bij Rijswijks Lyceum
16-jan		Schrijfworkshop door Kathy Mathys, Writerskitchen, ihkv <i>exformation</i>
16-jan		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
22-jan		<i>Bibliotheeksessie</i> met Marcel van Eeden
23,24 jan		Atelierbezoeken Ilse Huygens
23-jan		<i>The Knight's Move</i> lezing Jean Louis Cohen
30-jan		BNA bijeenkomst
31-jan		Ontvangst ihkv <i>Educatie VO</i> , Veurs Lyceum, Leidschendam tbv onderzoeksproject Kunst en M'ij

februari

6-feb		Avond over het werk van Agnieszka Kurant ihkv <i>exformation</i>
7-feb		Ontvangst ihkv <i>Educatie VO</i> , Veurs Lyceum, Leidschendam tbv onderzoeksproject Kunst en M'ij
7-feb		Lunchbijeenkomst voor verzamelaars ihkv <i>exformation</i>
3-feb	t/m 7 feb	Workshops studenten KABK door Alshaab Alsori Aref Tarekh ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
7-feb		Eindpresentatie resultaten van de workshops bij PIP ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
9-feb		Rondleiding studenten KABK over <i>exformation</i> door Martijn Verhoeven
12-feb		Masterclass Film Gerard Holthuis, <i>Educatie VO</i> : HML/Haganum/Segbroek/Dalton/Maerlant
13-feb		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
13-feb		Schrijfworkshop door Kathy Mathys, Writerskitchen ihkv <i>exformation</i>
13-feb		Rondleiding deelnemers schrijfworkshop over <i>exformation</i>
13-feb		Rondleiding studenten Rietveld Academie over <i>exformation</i>
14-feb		Opening entreepresentatie 'Model Court' met artists' talk en filmvertoning ihkv <i>Forum SYiTH</i>
15-feb		Life teleconferencing debat ihkv 'Model Court' ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
17, 18 feb		Atelierbezoeken Willem van Zoetendaal
20-feb		<i>The Knight's Move</i> lezing Edward Skidelsky
20-feb		Schrijfworkshop door Kathy Mathys, Writerskitchen ihkv <i>exformation</i>
20-feb		Rondleiding deelnemers schrijfworkshop over <i>exformation</i>
23-feb		Rondleiding <i>exformation</i> door Ton Geerts
27-feb		Oplevering 'The suspension of disbelief', André vd Wijdeven, ROC Mondriaan, Leidschenveen
27-feb		Oplevering werk Linda van Boven, W. Dreesschool
februari		Oplevering 'Seascape Multiple' van Krijn Christaanse & Cathelijne Montens, De Opperd

maart

3-mrt	t/m 27 april	<i>Ondertussen</i> Thijs Ebbe Fokkens
3-mrt		Debat <i>ADHD XVI</i> : 'We rule this city. Politieke partijen over de stad' bij Nutshuis
4-mrt	t/m 14 april	<i>OpZicht</i> Pendar Nabipour
8-mrt		Opening expo <i>The Good Cause</i>
10-mrt		Ontvangst ihkv <i>Educatie VO</i> Johan de Witt College voor <i>De Beeldengalerij</i>
13-mrt		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
15-mrt	t/m 1 juni	Etalagepresentatie <i>Scaffold</i> en Mandela Monument ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
17-mrt		Ontvangst Geneva School of Art, 'Model Court', <i>The Good Cause</i> en <i>Scaffold</i> (<i>Forum, SYiTH</i>)
17-mrt		Ontvangst en rondleiding van de Circle over <i>The Good Cause</i> (<i>SYiTH</i>)

17-mrt		Atelierbezoeken Martin van Vreden
23-mrt		Rondleiding journalisten Summit over <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
27-mrt		Lunchrondleiding medewerkers Nuffic over <i>The Good Cause</i> door Lilet Breddels (SYiTH)
30-mrt		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Elian Somers (SYiTH)
april		
3-apr		Docenten en studenten uit Bristol voor <i>HoningBank</i>
4-apr		Opening entreepresentatie Christian Nyampeta: 'How To Live Together, Radius' (Forum, SYiTH)
6-apr		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Ingrid Rollema (SYiTH)
8-apr		Workshop bij KABK voor studenten, afd. Inside door Christian Nyampeta ihkv Forum, SYiTH
9-apr		Rondleiding studenten TU Delft over <i>The Good Cause</i> , 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
10-apr		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
10-apr		Rondleiding studenten TU Delft over <i>The Good Cause</i> , 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
11-apr		Workshop over beleid <i>Stroom Den Haag</i> bij Kontfack University College of Arts, Stockholm
11-apr		Rondleiding studenten TU Delft over <i>The Good Cause</i> , 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
11-apr		Radiouitzending door Christian Nyampeta ihkv 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
13-apr		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Zahid Movlazadeh (SYiTH)
15-apr		Ontvangst genodigden <i>Stroom Circle</i> door Annelies Kronenberg
16-apr	t/m 23 mei	<i>OpZicht</i> Juliaan Andeweg
18-apr		Radiouitzending door Christian Nyampeta ihkv 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
23-apr		Informatiebijeenkomst voor Haagse kunstenaars: <i>Broedplaatsen</i>
23-apr		Debat <i>ADHD XVII: 'Beyond de broedplaats'</i>
24, 25 apr.		Atelierbezoeken Moosje Goosen
25-apr		Radiouitzending vanuit Londen door Christian Nyampeta, 'How to live together' (Forum, SYiTH)
30-apr		Rondleiding studenten Global Challenges University College, Leiden, <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
mei		
1-mei		Rondleiding United Network of Young Peacebuilders, <i>The Good Cause</i> , A. Oosterman (SYiTH)
2-mei		Radiouitzending vanuit Londen, Christian Nyampeta, 'How to live together' (Forum, SYiTH)
3-mei	t/m 21juni	<i>Ondertussen</i> Risk Hazenkamp
7-mei		Ontvangst ihkv <i>Educatie VO</i> , Hofstad Lyceum voor onderzoeksproject <i>Honing Bank, Upcycling</i>
7-mei		Ontvangst Vlaamse beeldende kunst professionals (via Mondriaan Fonds)
7-mei		Lunchrondleiding RNW o.l.v. Janet Anderson over <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
8-mei		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
9-mei		Radiouitzending vanuit Londen door Christian Nyampeta 'How to live together' (Forum, SYiTH)
11-mei		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Lilet Breddels/Arjen Oosterman (SYiTH)
12-mei		Atelierbezoeken Martin van Vreden
13-mei		Rondleiding studenten KABK, Inside over <i>The Good Cause</i> door Arjen Oosterman (SYiTH)
13-mei		Rondleiding International Community Platform over <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
14, 15 mei		Atelierbezoeken Fons Welters
16-mei		<i>Stadsklas</i> Amsterdam
16-mei		Radiouitzending door Christian Nyampeta ihkv 'How To Live Together' (Forum, SYiTH)
18-mei		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Lilet Breddels/Arjen Oosterman (SYiTH)
18-mei		Samenkomst muziekstudenten DAI, Christian Nyampeta voor radiouitzending (Forum, SYiTH)
19-mei		RSVP Tour door Internationale Zone Den Haag ihkv <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
20-mei		Werkconferentie ihkv <i>The Good Cause</i> (SYiTH)
22-mei		<i>Stadsklas</i> Rotterdam
22-mei		<i>BNA</i> bijeenkomst
22-mei		Oplevering <i>De Speler</i> Folkert de Jong op Koningsplein
22-mei		Lezing en muzikale performance op <i>Scaffold</i> door Florian Göttke, Taf Hassam (Forum, SYiTH)
23-mei		Boekpresentatie 'Otto Neurath. Eine politische Biographie'

25-mei		Rondleiding <i>The Good Cause</i> door Gerd Junne (SYiTH)
26-mei		Atelierbezoeken Martin van Vreden
27-mei		Rondleiding medewerkers ISS en DSO over <i>The Good Cause</i> door Arjen Oosterman (SYiTH)
27-mei	t/m 7 juli	<i>OpZicht</i> David Powell
30-mei		Masterclass door Trevor Paglen ihkv opening presentatie (Forum, SYiTH)
30-mei		Lezing en opening entree- en gevelpresentatie Trevor Paglen: 'Seeing Secrecy' (Forum, SYiTH)

juni

1-jun		Finissage <i>The Good Cause</i> met Ole Bouman en Anne Feenstra (SYiTH)
1-jun		Start open zondagmiddagen <i>Koninginnenbank</i>
12-jun		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
15-jun		Lunchrondleiding Soroptimisten <i>Koninginnenbank</i>
19-22 juni		Theatervoorstellingen 'Holland redt Syrië', Parade, Rotterdam ihkv Forum, SYiTH
20-jun		<i>Bibliotheeksessie</i> Suzanne Somer
21-jun		Opening expo <i>Bram de Jonghe. Grist to the mill</i>
21-jun		Onthulling <i>De Speler</i> van Folkert de Jong, Koningsplein
24-26 juni		Atelierbezoeken ihkv <i>Invest</i> door genodigde curatoren en commissieleden
25-jun		<i>Invest Conferentie</i> olv Lorenzo Benedetti
26-jun		Workshop voor UNPO ihkv Forum, SYiTH

juli

1-jul		Presentatie ihkv <i>Educatie VO</i> Hofstad Lyceum ivm onderzoeksproject <i>Honing Bank, Upcycling</i>
9, 10 juli		Atelierbezoeken Ellen de Bruijne
11-13 juli		Theatervoorstellingen 'Holland redt Syrië', Parade, Den Haag ihkv Forum, SYiTH
22-jul	t/m 27 aug	<i>OpZicht</i> Ludwig Volbeda
24-jul		Ontvangst studenten Flat Lab ivm onderzoeksproject

augustus

31-aug		Laatste openstelling <i>Koninginnenbank</i>
--------	--	---

september

sep		Oplevering 'Seascape Multiple', Krijn Christaanse & Cathelijne Montens, OBS Benoordenhout
sep		Oplevering 'Stilstand is vooruitgang' van Sander Bokkinga, Valkenboschool/CMS De Abeel
sep		Oplevering werk van Erik Matthijssen, Waalsdorp Montessori
1-sep	t/m 19 okt	<i>Ondertussen</i> Pim Piët en Anna Mikhailova
2-sep		Opening <i>Beelden van de Binnenstad</i> , Atrium stadhuis, Den Haag met onthulling sokkelbeelden Ingrid Mol en Tony van de Vorst
3-sep	t/m 28 nov	<i>OpZicht</i> Arike Gill
6-sep	Museumnacht	Voorstelling <i>Hangen en Wurgten op Scaffold</i> door NT/Orde van de Dag ihkv Forum, SYiTH
10-sep	t/m 14 sep	Expo <i>Weber Woche</i> met op 12 en 13 sep. performances. lezingen en screenings
11, 15, 23 sep		Rondleidingen voor ambtenaren over <i>Beelden van de Binnenstad</i>
11-sep		Rondleiding studenten KABK over <i>Weber Woche</i>
11-sep		Rondleiding studenten Conservatorium Sonologie over <i>Weber Woche</i>
11-sep		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
18-sep		<i>The Knight's Move</i> lezing Kunlé Adeyemi
15-sep	t/m 19 sep	Workshops studenten KABK door kunstenaars/docenten uit Ramallah ihkv Forum, SYiTH
19-sep		Eindpresentatie 'Ramallah in The Hague' op KABK ihkv Forum, SYiTH
		Workshop Qalandia International Biennial ihkv Forum, SYiTH
22-sep		Ontvangst Stroom Circle
23,24 sep		Atelierbezoeken Aad Krol
27-sep		Opening expo <i>A Glass Darkly</i> ihkv <i>De Betoverde Wereld/Attempts to Read the World (Differently)</i>

30-sep		Ontvangst Stroom Circle
oktober		
okt		Oplevering 'TL Tijdlamp' van Barbara Visser, Vrije School
1-okt		Stadsklas Arnhem
2-okt		Conferentie Susan Schuppli, The Hague Institute for Global Justice ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
2-okt		Opening entreepresentatie Susan Schuppli: 'Evidence on Trial' ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
5-okt		Voorstelling, workshop 'Holland redt Syrië' ihkv <i>Educatie VO, Sorghvliet Gym. (Forum, SYiTH)</i>
7-okt		Debat <i>ADHD XVIII: 'Samenwonen'</i>
9-okt		Stadsklas Antwerpen
19-okt		Concert <i>Peace & Justice Songs op Scaffold</i> ihkv Haagse Popweek en <i>Forum, SYiTH</i>
20-okt	t/m 24 okt	Workshops <i>Educatie PO</i> bij galerie EXO tijdens De Betovering ihkv <i>Scaffold (Forum, SYiTH)</i>
20-okt	t/m 24 okt	Workshops <i>Educatie PO</i> bij galerie EXO tijdens De Betovering ihkv <i>De Beeldengalerij</i>
24-okt		<i>Bibliotheeksessie</i> met Tereza Muller
27-okt	t/m 30 okt	Projectweek studenten KABK olv Susan Schuppli ihkv 'Evidence on Trial' (<i>Forum, SYiTH</i>)
29-okt		Ontvangst 3 groepen studenten KABK, <i>A Glass Darkly</i> en 'Evidence on Trial' (<i>Forum, SYiTH</i>)
30-okt		PRO Deo Atelierbezoeken Juliette Jongma
30-okt		PRO Deo Atelierbezoeken Maxine Kopsa
31-okt		Eindpresentatie projectweek KABK olv Susan Schuppli bij Bewaakt & Bewoond (<i>Forum, SYiTH</i>)
november		
1-nov		Start Cultuur & Communicatieproject ihkv <i>Educatie VO, Maris College</i>
2-nov		Rondleiding <i>A Glass Darkly</i> door Roel Griffioen
5-nov		Lezing Florian Göttke bij Living Lab, Campus Leiden University ihkv <i>Forum, SYiTH</i>
5-nov	t/m 30 nov	Etalagepresentatie winnend ontwerp eindpresentatie ihkv 'Evidence on Trial' (<i>Forum, SYiTH</i>)
9-nov		Rondleiding <i>A Glass Darkly</i> door Nat Muller
12-nov		Lezing 'A Space Fantasy' over literaire architectuur ihkv <i>A Glass Darkly</i>
13-nov		Bijeenkomst <i>Zefir7</i>
14-nov		Bijeenkomst ter afsluiting van de <i>Honing Bank</i>
16-nov		Finissage 'Evidence on Trial' met filmvertoning en afsluitend debat (<i>Forum, SYiTH</i>)
18-nov		Ontvangst Stroom Circle
19-nov		Ontvangst ihkv <i>Educatie VO, Johan de Witt College</i>
19, 20 nov		Atelierbezoeken door A Kassen
19-nov		<i>The Knight's Move</i> lezing A Kassen
25-nov		Ontvangst Circle bij Billytown
25-nov		Presentatie DVD Dag van de Architectuur
december		
dec		Oplevering werk van Joost Swarte, Bavinckschool
dec		Oplevering 'Aardewerk' van Andre Pielage, Roemer Visscher College
3-dec		Ontvangst studenten Artez
3-dec		<i>Bibliotheeksessie</i> met Peter Bilak
6-dec		Opening expo Angela Ferreira. <i>Revolutionary Traces</i>
8, 9 dec.		Atelierbezoeken Margarida Mendes
9-dec		Debat <i>ADHD XIX: 'Van smart city tot smart urbanism'</i> bij Nutshuis
11-dec		Ontvangst, rondleiding studenten Haagse Hogeschool over <i>Revolutionary Traces</i>
11-dec		Ontvangst, rondleiding studenten Academie St Joost over <i>Revolutionary Traces</i>
18-dec		Ontvangst, rondleiding ihkv <i>Educatie VO</i> Mollercollege Waalwijk, onderzoeksproject Kunst en M'ij
19-dec		Opening <i>Blue</i> bij Billytown, expo van KABK studenten begeleid door Marius Lut ihkv <i>Invest</i>

FINANCIËN

Balans	2014	2013
Activa		
Vaste Activa		
Materiële vaste activa	75.219	85.148
Vlottende Activa		
Vorderingen	338.256	224.453
Liquide middelen	1.654.472	1.763.182
	<u>2.067.947</u>	<u>2.072.783</u>
Passiva		
Eigen Vermogen		
Vrij besteedbaar (algemene reserve)	231.879	231.879
Vastgelegd (bestemmingsfondsen)	659.194	404.965
Vreemd Vermogen		
Kortlopende verplichtingen	1.176.873	1.435.938
	<u>2.067.947</u>	<u>2.072.783</u>

Functionele staat van baten en lasten	2014	2014	2013
	realisatie	begroting	realisatie
Baten			
Opbrengsten			
<i>Directe opbrengsten</i>			
A.1 Publieksinkomsten	5.782	13.811	10.778
A.2 Sponsoring	9.417	9.417	8.850
A.3 Overige inkomsten	291.700	261.527	338.129
<i>Indirecte opbrengsten</i>			
A.4 Diverse inkomsten	57.340	29.000	33.499
	<u>364.239</u>	<u>313.755</u>	<u>391.256</u>
Bijdragen			
B.1 Meerjarige subsidie ministerie OCW of Cultuurfondsen	145.000	145.000	105.000
B.3.1 Subsidie Den Haag ikv Meerjarenbeleidsplan	1.958.866	1.949.999	1.928.402
B.3.2 Overige subsidies Den Haag	431.422	101.000	143.849
B.4.1 Overige subs/bijdr uit publieke middelen	75.504	75.504	62.996
B.4.2 Overige subs/bijdr uit private middelen	264.964	263.641	135.092
	<u>2.875.756</u>	<u>2.535.143</u>	<u>2.375.339</u>
som der baten:	3.239.995	2.848.897	2.766.595
Lasten			
C.1 Beheerslasten personeel	340.289	343.000	333.516
C.2 Beheerslasten materieel	345.259	360.897	386.569
	<u>685.548</u>	<u>703.897</u>	<u>720.085</u>
D.1 Activiteitenlasten personeel	577.048	597.130	617.346
D.2 Activiteitenlasten materieel	1.738.407	1.657.052	1.593.799
	<u>2.315.456</u>	<u>2.254.182</u>	<u>2.211.145</u>
som der lasten:	3.001.003	2.958.079	2.931.230
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	238.992	-109.182	-164.635
Rentebaten	15.238	20.000	19.437
Exploitatiesaldo	254.230	-89.182	-145.198
Resultaatverdeling			
Onttrekking uit bestemmingsfondsen	96.886	114.182	184.199
Toevoeging aan bestemmingsfondsen	-351.116	-25.000	-39.000
Toevoeging / onttrekking Algemene Reserve	0	0	0

Specificatie D.2 Activiteitenlasten materieel	2014	2014	2013
- Algemene kosten van beleid en programma	realisatie	begroting	realisatie
Publiciteit, PR, Communicatie	22.216	17.500	16.095
Ontvangst	21.220	20.000	26.028
Kennis en onderzoek	10.376	10.750	12.654
	53.812	48.250	54.777
Specificatie D.2 Activiteitenlasten materieel	2014	2014	2013
- Voorwaardenscheppend beleid	realisatie	begroting	realisatie
Algemeen	14.423	33.870	19.652
Subsidiebeleid	17.737	20.000	616.076
SPOT-subsidies	187.131	170.000	
PRO-subsidies	371.167	350.000	
Stimulerende activiteiten			
Talentontwikkeling			
Invest conferentie	16.786	14.000	12.188
Invest KABK - lichting 2013	10.611	12.000	
Invest KABK - lichting 2014	558	12.000	
Aanmoedigingsprijzen	4.142	4.000	4.103
Versterking beroepspraktijk en kunstklimaat			
Kunstenaarsbijeenkomsten	1.504	4.600	1.352
Atelierbezoekprogramma	10.859	8.000	8.198
Zichtbaarheid en internationalisering			
Ondertussenpresentaties	2.709	4.000	2.279
Op Zicht presentaties	509	800	601
Studiereis	10.267	12.500	8.968
Oriëntatierезen kunstenaarsinitiatieven	5.467	10.000	
Magazine DH///	136	500	2.474
Excellentie			
Premium Tailormade 2013	7.962	8.000	869
Premium Tailormade 2014	0	15.000	
Expo: 'Grist to the mill', Bram de Jonghe	16.941	16.000	
Ouborgprijs	0	0	64.031
Overige	0	7.662	12.679
Atelierbeleid	45.667	58.500	27.181
	subtotaal	<u>724.576</u>	<u>780.650</u>
Vervallen subsidietoekenningen vorige boekjaren	-39.357	-15.000	-21.226
	totaal voorwaardenscheppend beleid:	<u>685.219</u>	<u>759.424</u>

Specificatie D.2 Activiteitenlasten materieel	2014	2014	2013
- Inhoudelijk beleid	realisatie	begroting	realisatie
Algemeen			
Educatie	16.913	33.854	5.544
'Open'	20.023	20.000	21.259
Kosten advisering projecten derden	45.432	28.000	54.216
Overige / diverse	2.115	2.500	1.410
	<u>84.482</u>	<u>84.354</u>	<u>82.429</u>
THEMA'S			
<i>Upcycling</i>			
Publicatie Upcycling	52.374	50.000	65
Honing Bank	17.920	17.500	146.922
- Educatie			
United We ...	553	371	65.098
Time/Bank			4.240
<i>See You in The Hague</i>			
Algemeen / PR	46	0	41.909
KOR: 'Scaffold' - Sam Durant	24.283	11.525	105.275
Stroom School	8.506	8.000	
expo: 'The Good Cause - Architecture of Peace'	34.656	39.000	12.011
congres: 'Architecture of Peace'	10.338	10.500	0
expo: 'Double Centre' - Charles van Otterdijk 2013	1.461	1.461	39.799
FORUM	66.396	67.580	9.646
étalagepresentaties	1.282	3.000	2.414
Masterclass	1.908		
Model Court	8.074	8.074	
Christian Nyampeta	27.136	27.200	
Trevor Paglen	8.390	16.550	
'Evidence on Trial' - Susan Schuppli	32.165	28.608	
'Holland redt Syrië' (op De Parade)	14.371	14.000	
Alshaab Alsori Aref Tarekh	8.859	9.220	
Ramallah in The Hague	22.232	19.040	
Overige / onvoorzien	0	0	
<i>Foodprint</i>			455
Paviljoen Eetbaar Park - Nils Norman	8.980	9.000	9.399
Erasmusveld - Makkink & Bey	4.000	4.786	3.514
	<u>353.929</u>	<u>345.415</u>	<u>440.748</u>
PROGRAMMA IN HUIS			
The Knight's Move	13.050	20.775	16.114
Expo 2013-2014: 'exformation'- Agnieszka Kurant	23.512	23.512	51.484
WeberWoche - september 2014	43.207	40.000	0
- onderzoek De Betoverde Wereld	13.271	21.600	0
Expo najaar 2014: 'A Glass Darkly' (vh: The Light Club)	50.766	68.055	170
Expo 2014-2015: 'Revolutionary Traces' - Ângela Ferreira	48.299	43.855	1.327
Publicatie 'Ângela Ferreira - Revolutionary Traces'	4.864		
Ontwerpcafé Zefir 7	4.807	2.500	2.394
Overige	0	0	251
Expo: 'Orban Space' - Luc Deleu - T.O.P. Office	0	0	40.968
'Expanded Performance' 2012	0	0	2.896
	<u>201.777</u>	<u>220.297</u>	<u>115.603</u>

PROJECTEN			
Kunst bij scholen	211.191	115.900	89.962
Beeldengalerij van P. Struycken	36.051	38.860	19.771
- Expo: 'Beelden van de Binnenstad'	29.229	0	0
- sokkelbeeld Ingrid Mol	3.180		
- sokkelbeeld Tony van der Vorst	19.080		
Beheer en onderhoud	0	0	0
- 'Hemels Gewelf' - Kijkduin	16.020	15.000	13.181
- Schilderswijk - Tegeltapeau Berry Holslag	20.390	7.500	0
	<u>335.140</u>	<u>177.260</u>	<u>122.914</u>
Den Haag			
Stadsklas	23.640	35.044	0
Mentaliteit van de Metropool	0	0	3.500
ADHD	409	0	4.026
Haagse Havens	0	0	10.379
	<u>24.049</u>	<u>35.044</u>	<u>17.905</u>
	<u>totaal inhoudelijk beleid:</u>	<u>999.376</u>	<u>862.370</u>
			<u>779.598</u>

MET DANK AAN...

Stroom Den Haag werd in 2014 mede gefinancierd door de sponsoren/subsidiënten:

Atelier Van Zijderveld	Stichting DOEN
Bavinckschool	Stichting Democratie en Media
BNG Cultuurfonds	Stichting Lucas
Christelijke Montessorischool	Stichting Outset
Fonds 1818	Stichting Stokroos
Gemeente Den Haag	Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
Mondriaan Fonds	Valkenboschool
Prins Bernhard Cultuurfonds	vfonds (met middelen uit de Nationale
/Haagse Bluf Fonds	Postcode Loterij)
	Xtandit

Stroom Den Haag werkte in 2014 mede voor de volgende opdrachtgevers:

CBK Groningen	HaagWonen
Gemeente Den Haag, Dienst OCW	Kunstenpunt België
Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke	ROC Mondriaan
Ontwikkeling	Rijksgebouwendienst
	Van Eyck Academie

Stroom Den Haag werkte in 2014 samen met de volgende partijen:

Amnesty International Nederland	Imkersvereniging Den Haag e.o.
Archis/Volume	International Academy of Art Palestine
Arts Council England	International Institute of Social Studies in The
Atrium City Hall	Hague
De Betovering	Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten
BNA Kring Haaglanden	Den Haag (KABK)
BNO – Zefir7	Het Nationale Toneel/Babel
Boekhandel van Stockum	Ndvr
Brand! Communicatie	Nederlandse Defensie Academie
Bureau Hans Venhuizen	Het Nutshuis
Bureau Lofvers	OPEN!
Carnegie-Stichting	Orde van de Dag
Coalition for the International Criminal Court	De Pasjenten
(CICC)	Platform 57
Dutch Art Institute / MFA ArtEZ, Arnhem	Polycom Nederland
Forensic Architecture, Londen	Pro Demos, huis voor democratie en
Gerrit Rietveld Academie/ Lectoraat kunst &	rechtsstaat
publieke ruimte	Sculpture Center, New York
Global Partnership for the Prevention of	Stedelijk Museum Amsterdam
Armed Conflict (GPPAC)	The Pop-Up City
Goldsmiths University of London	Universiteit van Amsterdam/ Political Science
Haags Architectuur Café	Department
Haags Pop Centrum	Universiteit Leiden/ The Political Arts
The Hague Institute for Global Justice	Initiative; Unrepresented Nations and Peoples
HiiL, innovating justice	Organization (UNPO)
Humanity House	Valiz, Amsterdam
Idea Books, Amsterdam	Van Abbemuseum Eindhoven

Verder wil Stroom Den Haag de volgende personen/partijen danken voor hun continue ondersteuning in 2014 :

Henk Augustijn	Arthur de Hart
Robbert Erwich	Thonik

COLOFON

Redactie: Mauk van der Woude (Tekstmaniak) en Stroom Den Haag
Ontwerp omslag: Thonik, Amsterdam

Stroom Den Haag
Hogewal 1-9
2514 HA Den Haag
tel.: 070-3658985
info@stroom.nl
www.stroom.nl

**stimulerings
fonds
creatieve
industrie**

ellingen *Subsidies*

atie *Onderzoek De*

Education *Nebdos*

ellingen *Subsidies*

atie *Onderzoek De*

Education *Nebdos*

rojecten *Lezingen*

icaties *Ateliers Bib*

idies **Projecten** *Le*